

หน่วยที่ 9

การพัฒนาความคิดเชิงระบบและเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

รองศาสตราจารย์วิกรณ์ รัชชปวงชน

อาจารย์ธรรมรงค์ ใจสมคม

แผนการสอนประจำหน่วย

ชุดวิชา	การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์
หน่วยที่ 9	การพัฒนาความคิดเชิงระบบและเชิงบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

ตอนที่

- 9.1 แนวคิดการพัฒนาความคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์
- 9.2 การพัฒนาความคิดเชิงระบบและเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์
- 9.3 การพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

แนวคิด

1. การคิด เป็นระบบการทำงานของสมองมนุษย์ โดยผ่านกระบวนการในการรับรู้ แปลความหมาย บันทึกจดจำ จินตนาการ และสร้างสรรค์รูปแบบทางการคิดขึ้น ซึ่งอาจจำแนกเป็นการคิดได้ทั้งสิ้น 18 ประเภท โดยเป็นการคิดที่เน้นสมองทางซีกซ้าย 9 ประเภท และเน้นสมองทางซีกขวา 9 ประเภท การคิดมีความสำคัญโดยทั่วไป อันเป็นความมหัสจรรย์ของสมองมนุษย์และมีผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย รวมทั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์
2. การคิดเชิงระบบ เป็นการคิดอย่างมีหลักการและเหตุผลในการจัดระเบียบข้อมูลหรือความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีแบบแผนหรือกระบวนการที่ชัดเจน การคิดเชิงบูรณาการเป็นการคิดแบบประสาน เชื่อมโยง โคร่งข่าย และหลอมรวม ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ มีความเป็นเอกภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การพัฒนาความคิดเชิงระบบและเชิงบูรณาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์
3. การคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นการคิดพิจารณาใคร่ครวญอย่างมีเหตุผลมีขอบเขตและเป็นแนวทางในลักษณะของการเจาะลึก สำหรับการตีค่าหรือประเมินข้อมูล การคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นการคิดนอกกรอบในลักษณะเป็นแนวราบที่ขยายขอบเขตออกไปกว้างขวาง ไปสู่ความคิดที่แปลกใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากความคิดเดิมและเป็นเชิงบวกหรือเป็นประโยชน์ การพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และเชิงสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาหน่วยที่ 9 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายแนวคิดการพัฒนาความคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ได้
2. อธิบายการพัฒนาความคิดเชิงระบบและเชิงบูรณาการ และนำไปฝึกฝนประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ได้
3. อธิบายการพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และเชิงสร้างสรรค์ และนำไปฝึกฝนประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ได้

ตอนที่ 9.1

แนวความคิดพัฒนาความคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ ของตอนที่ 9.1 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

9.1.1 ความหมายและประเภทของการคิด

9.1.2 ความสำคัญของการคิด

แนวคิด

1. การคิด คือ กระบวนการทำงานของสมอง โดยการรับรู้ แปลความหมาย บันทึกจดจำ จินตนาการ และสรรค์สร้างรูปแบบทางความคิดได้อย่างเอนกอนันต์ ก่อให้เกิดสติปัญญาและเป็นที่มาของการกระทำ รวมทั้งพฤติกรรมทั้งหลายทั้งปวงของมนุษย์ การคิดอาจแบ่งออกได้เป็น 18 ประเภท โดยเป็นการคิดที่เน้นสมองซีกซ้าย 9 ประเภท คือ (1) การคิดเชิงระบบ (2) การคิดเชิงเปรียบเทียบ (3) การคิดเชิงสัมพันธ์ (4) การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (5) การคิดเชิงวิเคราะห์ (6) การคิดวิพากษ์ (7) การคิดเชิงประยุกต์ (8) การคิดเชิงกลยุทธ์ (9) การคิดเชิงบูรณาการ และเป็นความคิดที่เน้นสมองซีกขวา 9 ประเภท คือ (1) ความทรงจำ (2) การคิดเชิงจินตนาการ (3) การคิดเชิงมโนทัศน์ (4) การคิดเชิงปฏิภาณไหวพริบ (5) การคิดเชิงสังเคราะห์ (6) การคิดเชิงสร้างสรรค์ (7) การคิดเชิงนวัตกรรม (8) การคิดเชิงอนาคต และ (9) การคิดเชิงวิสัยทัศน์
2. การคิดมีความสำคัญโดยทั่วไป 5 ประการ คือ (1) การคิดเป็นรากฐานของสติปัญญา (2) การคิดเป็นที่มาของการพูด การกระทำ และพฤติกรรม (3) การคิดทำให้สามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจได้ (4) การคิดทำให้โลกเปลี่ยนแปลง และ (5) การคิดแสดงถึงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ ซึ่งครอบคลุมด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาทางด้านความรู้ ทักษะ ความชำนาญ การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาระบบคิด วิธีคิดของคนสามกลุ่ม คือ คณะกรรมการอำนวยการ ฝ่ายจัดการ และสมาชิก

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 9.1 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายและประเภทของการคิดได้
2. อธิบายความสำคัญของการคิดได้

เรื่องที่ 9.1.1

ความหมายและประเภทของการคิด

ในเรื่องความหมายและประเภทของการคิดนี้ จะได้แยกส่วนกล่าวออกเป็น 2 หัวข้อ คือ (1) ความหมายของการคิด และ (2) ประเภทของการคิด

1. ความหมายของการคิด

คำว่า “คิด” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง “ทำให้ปรากฏเป็นรูป หรือประกอบเป็นรูป หรือเป็นเรื่องขึ้นในใจ ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง เช่น เรื่องนี้ยาก ยังคิดไม่ออก คาคะเน เช่น คิดว่าเย็นนี้ฝนจะตก คำนวณ เช่น คิดเลขในใจ มุ่ง จงใจ ตั้งใจ เช่น อย่าคิดร้ายเขาเลย นึก เช่น คิดละอาย” ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Think” นั่นเอง

นอกจากความหมายตามรากศัพท์ดังกล่าวแล้ว ยังมีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความไว้ในความหมายที่หลากหลาย ดังเช่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเป็นกลไกของสมองที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ใช้ในการสร้างแนวความคิดรวบยอด ด้วยการจำแนกความแตกต่าง การจัดกลุ่ม และการกำหนดชื่อเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้รับ กระบวนการที่ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูล รวมถึงการสรุปอ้างอิงด้วย การจำแนกรายละเอียด การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้รับ ซึ่งข้อมูลที่น่ามาใช้ อาจจะเป็นความจริงที่สัมผัสได้ หรือเป็นเพียงจินตนาการที่ไม่อาจสัมผัสได้ ตลอดจนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการนำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม การคิดเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการที่สมองถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อม สังคมรอบตัว และประสบการณ์ดั้งเดิมของมนุษย์

กองวิจัยทางการศึกษา (2541) ให้ความหมายไว้ว่า ทักษะการคิด หมายถึง กระบวนการทำงานของสมองโดยใช้ประสบการณ์มาสัมพันธ์กับสิ่งเร้า และสภาพแวดล้อม โดยนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างมีระบบ มีเหตุผล เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ซัมเมอร์ (Summers, 1995) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดคือการใช้สติปัญญา หรือความสามารถในการเข้าใจ เพื่อวินิจฉัยเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง

โอ คอร์เนอร์ และแม็กเดอร์มอตต์ (Joseph O’Conner & lam McDermott) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเป็นกลไกของสมองซึ่งมีหน้าที่สั่งการ แยกแยะรูปแบบและสัมผัสจากสิ่งกระตุ้นประสาทสัมผัสที่ถ่ายทอดเข้ามา และแปลความจากมุมมองที่เรามองโลก (อ้างถึงใน วีรวิฑู มาชะศิริรานนท์ และ ญัฐพงศ์ เกศมาริช, 2544)

ไวแนคเก (Vinacke, 1976) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดจะมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีขอบเขต ตามลักษณะปฏิบัติการทางสมอง จากการใคร่ครวญ การคิดอย่างจัดจ่อและลุ่มลึก นำไปสู่การแสดงออกทางความคิด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความคิดรวบยอด การแก้ไขปัญหา ตลอดจนปฏิบัติการทางความคิดอื่น ๆ

ไมเออร์ (1987) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดคือการค้นหาความหมาย ผู้ที่คิดคือผู้ที่กำลังค้นหาความหมายของอะไรบางอย่าง นั่นคือ กำลังใช้สติปัญญาของตน ทำความเข้าใจกับการนำความรู้ใหม่ที่ได้ เข้าร่วมกับความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ เพื่อหาคำตอบว่าคืออะไร หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งว่า เป็นการเอาข้อมูลที่เพิ่มรับเข้ามาใหม่ ไปรวมกับข้อมูลเก่าที่ระลึกได้ เพื่อสร้างความคิดอ่าน เหตุผล หรือข้อตัดสินใจ (อ้างถึงใน ดร.สุวิทย์ มูลคำ, 2547)

เดวิด เพอร์กินส์ (David Perkins) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดกล่าวว่า การคิดเป็น “การแก้ปัญหา” มันเป็นการตัดสินใจ การอ่าน การสะท้อน การคาดคะเน เกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในด้านตรงกันข้าม (อ้างถึงใน ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2542)

หลวงวิจิตรวาทการ (2541) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กำลังความคิดเป็นเรื่องของสมองโดยตรง คนที่มีสมองมาก ก็จะมีกำลังความคิดมาก

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดคือ กิจกรรมของความคิดที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เราเห็นว่าเรากำลังคิดเพื่อวัตถุประสงค์อะไรบ้าง และสามารถควบคุมให้คิดจนบรรลุเป้าหมายได้ นอกจากนี้ ยังได้ให้ความหมายของ “การคิดเป็น” ว่าหมายถึง การแสวงหาแนวทางตอบข้อสงสัยบางประการ โดยนำข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ มาจัดวางในกระบวนการคิดอย่างเหมาะสม โดยใช้วิธีคิดที่เหมาะสม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

ทิตินา แคมมณี (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเป็นกระบวนการทางสมองของมนุษย์ซึ่งมีศักยภาพสูงมาก และเป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์โลกอื่น ๆ ตั้งแต่อดีต มนุษย์ที่มีความสามารถในการคิดในแต่ละยุคแต่ละสมัย ต่างก็ได้พยายามคิดค้นหาคำอธิบายเกี่ยวกับการคิด ซึ่งแฝงอยู่ในเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้หลากหลาย การศึกษาและแนวคิดในอดีต จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดใหม่ ๆ เพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ได้

สาโรช บัวศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเป็นกิจกรรมทางจิตอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ แยกแยกออกจากกันมิได้ ได้แก่ ความรู้สึก ความจำ จินตนาการ (อ้างถึงใน สุวิทย์ มูลคำ, 2547)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2544: 171) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเป็นกิจกรรมทางสมองที่เกิดขึ้นตลอดเวลา การคิดที่เราสนใจเป็นการคิดอย่างมีจุดหมาย (directed thinking) ซึ่งเป็นการคิดที่นำไปสู่เป้าหมายโดยตรง หรือคิดค้นข้อสรุปเป็นคำตอบสำหรับตัดสินใจหรือแก้ปัญหาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การคิดซึ่งเป็นความสามารถอย่างหนึ่งทางสมอง การคิดเป็นนามธรรมที่มีลักษณะซับซ้อน ไม่สามารถมองเห็น ไม่สามารถสังเกต สัมผัสวัดได้โดยตรงจึงต้องอาศัยหลักการวัดทางจิตมิติ (Psychometrics) มาช่วยในการวัด

ชาติ แจ่มนุช (2545) การคิด คือ 1) เป็นกระบวนการทำงานของสมองโดยใช้ประสบการณ์มาสัมผัสกับสิ่งเร้าและข้อมูลหรือสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ปัญหา แสวงหาคำตอบ ตัดสินใจหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ 2) เป็นพฤติกรรมที่เกิดในสมองเป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า การที่จะรู้ว่ามนุษย์คิดอะไร คิดอย่างไร จะต้องสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออก หรือคำพูดที่พูดออกมา

เจ็ดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ (2545) การคิด (Cognition) และสมรรถภาพสมอง (mental ability) มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง โดยสมรรถภาพสมองเป็นศักยภาพของพลังสมองที่มีอยู่ภายในแต่ละบุคคล และการคิดเป็นทักษะเชิงปฏิบัติของบุคคลที่เกิดจากการใช้สมรรถภาพสมองร่วมกัน ประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้และการฝึกฝน ด้วยเหตุนี้นิยามการคิด จึงเป็นเรื่องเดียวกับสมรรถภาพสมองโดยตรง

จากนิยามดังกล่าว จึงอาจสรุปได้ว่า “การคิด” คือ กระบวนการทำงานของสมอง โดยการรับรู้ แปลความหมาย บันทึกจดจำ จินตนาการ และสรรค์สร้างรูปแบบทางความคิดได้อย่างนอกอภินันต์ ก่อให้เกิดสติปัญญา และเป็นที่มาของการกระทำ รวมทั้งพฤติกรรมทั้งหลายทั้งปวงของมนุษย์

2. ประเภทของการคิด

นักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าด้านสมอง ได้ค้นพบว่า สมองของมนุษย์เป็นศูนย์รวมของระบบประสาทเป็นศูนย์กลางของการทรงตัวในระบบภายในร่างกายของมนุษย์ สมองอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ซีก คือ สมองซีกซ้าย (Left hemisphere) และสมองซีกขวา (Right hemisphere) สมองทั้งสองซีกดังกล่าวทำหน้าที่ต่างกัน ดังนี้

สมองซีกซ้าย	สมองซีกขวา
ทำงานอย่างมีระบบโดยอาศัยกรอบของเวลาหรือขอบเขตต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด ได้แก่เรื่อง	ทำงานโดยไม่ติดอยู่ในกรอบของเวลาหรือไม่ยึดถือขอบเขตได้แก่เรื่อง
ภาษา (language)	การรับรู้สุนทรียะ (aesthetics perception)
การเขียน (writing)	ศิลปะ (art)
ตรรกวิทยา (logic)	ดนตรี (music)
คณิตศาสตร์ (maths)	นาฏการ (dance)
วิทยาศาสตร์ (science)	ความคิดฝันหรือจินตนาการ (fantasy)
การคิดเชิงเหตุผล (rational)	สัญชาตญาณหรือญาณทัศนะ (intuition)
การวิเคราะห์ (analytic)	การสังเคราะห์ (synthetic)
วจนภาษา (verbal)	อวจนภาษา (non-verbal)

(ที่มา : Lefrancois 1988 : 145 อ้างถึงใน รองศาสตราจารย์วนิช สุรารัตน์, 2547 : 17)

ทักษะที่เชื่อมโยงกับความสามารถเฉพาะของสมองแต่ละซีก (Skills Associated with Hemispheric Specialization) (หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา, 2538) ดังนี้

สมองซีกซ้าย	สมองซีกขวา
ลายมือ สัญลักษณ์ ภาษา การอ่าน การออกเสียง	ประสาทสัมผัส มิติสัมพันธ์ รูปทรงและรูปแบบ ความไวต่อสี การขับร้องและดนตรี

สมองซีกซ้าย	สมองซีกขวา
การมองเห็นรายละเอียดและข้อเท็จจริง การพูดและการท่องจำปากเปล่า การทำตามคำสั่ง การฟังและรับรู้ การรับรู้และการโยงสัมพันธ์ทางโสตประสาท	การถ่ายทอดทางศิลปะ การสังเคราะห์ การสร้างสรรค์ การหลับตาแล้วมองเห็นภาพ/ความสามารถ สร้างจินตนาการ ความรู้สึกและอารมณ์

ความถนัดและสไตล์การเรียนรู้ของสมองซีกซ้ายและซีกขวา (ดร.สุวิทย์ มูลคำ, 2547) ดังนี้

สมองซีกซ้าย	สมองซีกขวา
การรับรู้จากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ ชอบคิดเลขและคำนวณต่าง ๆ ตีความหมายของสัญลักษณ์ ตัวเลข ตัวอักษร การเรียนรู้อาศัยความจริงเป็นพื้นฐาน ถนัดในการทำตามกรอบที่วางไว้ สื่อสารด้วยภาษาพูดและเขียน ถนัดการจัดเรียงลำดับ	เห็นเป็นภาพรวมและสมบูรณ์ ชอบเรียนรู้ด้วยการลงมือทำจริง ๆ อาศัยจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สื่อสารโดยไม่ต้องอาศัยตัวหนังสือหรือคำพูด แต่จะใช้ท่าทางหรือภาษากายได้ดี ไม่มีลำดับขั้นตอนในการคิดแน่ชัด

จะเห็นได้ว่า ผลการศึกษาดังกล่าวมีข้อสรุปสอดคล้องไปในแนวเดียวกัน ด้วยพื้นฐานความถนัดโดยเฉพาะเจาะจงของสมองแต่ละซีกนั้น จึงก่อให้เกิดรูปแบบทางการคิดในหลายลักษณะ ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านก็ได้แบ่งประเภทของการคิดไว้หลายหลายลักษณะแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้เขียนได้ประมวลและจำแนกลักษณะของการคิดไว้ ดังนี้

สมองซีกซ้าย	สมองซีกขวา
การคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking)	การคิดเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Thinking)
การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking)	การคิดเชิงอนาคต (Futuristic Thinking)
การคิดเชิงประยุกต์ (Applicative Thinking)	การคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking)
การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking)	การคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking)	การคิดเชิงสังเคราะห์ (Synthesis-type Thinking)
การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (Judicious Thinking)	การคิดเชิงปฏิญาณไหวหริบ (Intuitive Thinking)
การคิดเชิงสัมพัทธ์ (Relative Thinking)	การคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking)
การคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking)	การคิดเชิงจินตนาการ (Imaginative Thinking)
การคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking)	ความทรงจำ (Memory)

การคิดที่เน้นสมองทางซีกซ้ายมี 9 ประเภท คือ 1. การคิดเชิงระบบ (2) การคิดเชิงเปรียบเทียบ (3) การคิดเชิงสัมพัทธ์ (4) การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (5) การคิดเชิงวิเคราะห์ (6) การคิดเชิงวิพากษ์ (7) การคิดเชิงประยุกต์ (8) การคิดเชิงกลยุทธ์ และ (9) การคิดเชิงบูรณาการ

การคิดที่เน้นสมองทางซีกขวามี 9 ประเภท คือ (1) ความทรงจำ (2) การคิดเชิงจินตนาการ (3) การคิดเชิงมโนทัศน์ (4) การคิดเชิงปฏิญาณไหวหริบ (5) การคิดเชิงสังเคราะห์ (6) การคิดเชิงสร้างสรรค์ (7) การคิดเชิงนวัตกรรม (8) การคิดเชิงอนาคต และ (9) การคิดเชิงวิสัยทัศน์

การคิดของสมองทั้ง 2 ซีก ดังกล่าว มีความคิดเชิงระบบและความทรงจำ เป็นรากฐานสำคัญของสมองมนุษย์ ซึ่งจะให้คำนิยามการคิดในประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การคิดที่เน้นสมองซีกซ้าย

1.1 การคิดเชิงระบบ (SYSTEMATIC THINKING)

นิยาม : “การคิดอย่างมีหลักการและเหตุผลในการจัดระเบียบข้อมูลหรือความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีแบบแผนหรือกระบวนการที่ชัดเจน”

1.2 การคิดเชิงเปรียบเทียบ (COMPARATIVE THINKING)

นิยาม : “การคิดพิจารณาเทียบเคียงลักษณะที่เหมือนกันหรือต่างกัน ซึ่งอาจทำได้ทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยใช้เครื่องวัดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือใช้สำนวนโวหารในลักษณะของการอุปมาอุปไมย”

1.3 การคิดเชิงสัมพัทธ์ (RELATIVE THINKING)

นิยาม : “การคิดอย่างเกี่ยวเนื่องผูกพันในลักษณะของการเทียบเคียงซึ่งครอบคลุมมิติต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง”

1.4 การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (JUDICIOUS THINKING)

นิยาม : “การใช้ปัญญาหยั่งรู้ได้อย่างลุ่มลึก โดยการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และให้เหตุผลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยหรือใช้ดุลพินิจได้อย่างถูกต้อง”

1.5 การคิดเชิงวิเคราะห์ (ANALYTICAL THINKING)

นิยาม : “การคิดพิจารณาใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล มีขอบเขต และเป็นแนวตั้งในลักษณะของการเจาะลึก (Vertical) สำหรับการตีค่าหรือประเมินค่าของข้อมูล”

1.6 การคิดเชิงวิพากษ์ (CRITICAL THINKING)

นิยาม : “การคิดพิจารณาตัดสิน หรือประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ประกอบข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ”

1.7 การคิดเชิงประยุกต์ (APPLICATIVE THINKING)

นิยาม : “การใช้ปัญญาในการนำความคิด องค์ความรู้ ทฤษฎีหรือหลักการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติ”

1.8 การคิดเชิงกลยุทธ์ (STRATEGIC THINKING)

นิยาม : “การใช้ปัญญาในการกำหนดแนวทางและกลวิธีต่าง ๆ ที่แยบคายเพื่อเอาชนะข้อจำกัด หรือบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ”

1.9 การคิดเชิงบูรณาการ (INTEGRATIVE THINKING)

นิยาม : “การคิดแบบประสาน เชื่อมโยงโครงข่าย และหลอมรวม ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ มีความเป็นเอกภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

2. การคิดที่เน้นสมองซีกขวา

2.1 ความทรงจำ

(MEMORY)

นิยาม : “ความสามารถของกลไกทางสมองในการบันทึก (Registration) การเก็บ (Retention) และการเรียกใช้ (Retrieval) ข้อมูลหรือการรับรู้ต่าง ๆ ”

2.2 การคิดเชิงจินตนาการ

(IMAGINATIVE THINKING)

นิยาม : “การนึกคิดหรือคิดคำนึงให้เกิดเป็นภาพ เหตุการณ์ หรือเรื่องราวขึ้นในจิตใจ”

2.3 การคิดเชิงมโนทัศน์

(CONCEPTUAL THINKING)

นิยาม : “การใช้ปัญญาในการรับรู้และเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ในลักษณะของความคิดรวบยอด”

2.4 การคิดเชิงปฏิภาณไหวพริบ

(INTUITIVE THINKING)

นิยาม : “การใช้ปัญญาอย่างมีเขว้าหรือรู้เท่าทันได้ฉับไว สามารถนำไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้า หรือตอบโต้ได้อย่างแยบคายและฉับพลันทันที”

2.5 การคิดเชิงสังเคราะห์

(SYNTHESIS-TYPE THINKING)

นิยาม : “การใช้ปัญญาในการผสมผสานหรือประกอบสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็น สิ่งใหม่หรือสรุปเป็นแนวคิดใหม่ขึ้น”

2.6 การคิดเชิงสร้างสรรค์ (CREATIVE THINKING)

นิยาม : “การคิดนอกกรอบ (Think Outside The Box) ในลักษณะเป็นแนวราบ (Lateral) ที่ขยายขอบเขตออกไปกว้างขวาง ไปสู่ความคิดที่แปลกใหม่ ซึ่งแตกต่างไป จากความคิดเดิมและเป็นเชิงบวก (Positive) หรือเป็นประโยชน์”

2.7 การคิดเชิงนวัตกรรม (INNOVATIVE THINKING)

นิยาม : “การคิดทำขึ้นใหม่ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งผลิตผล ของความคิดนั้น อาจเป็นสิ่งประดิษฐ์ กระบวนการ หรือวิธีการต่างๆ ก็ได้”

2.8 การคิดเชิงอนาคต (FUTURISTIC THINKING)

นิยาม : “การคิดคาดการณ์ หรือพยากรณ์เหตุการณ์ หรือสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นใน กาลเวลาข้างหน้า หรือยุคสมัยต่อไป”

2.9 การคิดเชิงวิสัยทัศน์ (VISIONARY THINKING)

นิยาม : “การมองการณ์ไกล โดยมีขอบเขตการมองเห็นได้ ด้วยความคิดที่ครอบคลุม เวลา ระยะ และสภาวะ”

สำหรับการคิดเชิงระบบ การคิดเชิงบูรณาการ การคิดเชิงวิเคราะห์ และการคิดเชิงสร้างสรรค์นั้น มีความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์โดยตรง ซึ่งจะได้อธิบายขยายความโดยละเอียดในตอน ที่ 9.2 และ 9.3 ต่อไป

กิจกรรม 9.1.1

1. จงสรุปความหมายของ “การคิด” ตามความคิดเห็นของท่าน
 2. จงกล่าวถึงประเภทของการคิดที่เน้นสมองซีกซ้ายและซีกขวา
-

เรื่องที่ 9.1.2

ความสำคัญของการคิด

ในเรื่องความสำคัญของการคิดนี้ จะได้จำแนกกล่าวออกเป็น 2 หัวข้อ คือ (1) ความสำคัญของการคิดโดยทั่วไป และ (2) ความสำคัญของการคิดต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

1. ความสำคัญของการคิดโดยทั่วไป

ในเรื่องความสำคัญของการคิดโดยทั่วไปนี้ จะได้แยกกล่าวออกเป็น 2 หัวข้อ คือ (1) ความมหัศจรรย์ของสมองมนุษย์ และ (2) ผลของการคิดต่อวิถีชีวิตของมนุษย์

2.1 ความมหัศจรรย์ของสมองมนุษย์

มนุษย์มีรหัสพันธุกรรม (DNA - Deoxyribonucleic Acid) ร่วมกับลิงใหญ่ไม่มีหาง (Ape) เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ความแตกต่างเพียงเล็กน้อยนี้ ส่วนสำคัญที่สุดอยู่ที่สมอง ทำให้ช่องว่างหรือความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับลิงห่างหรือต่างกันราวฟ้ากับดิน

สมองมนุษย์เป็นที่รวมของเซลล์ประสาท (Neuron) นักวิชาการบางท่านประมาณการว่า สมองมนุษย์มีเซลล์ประสาทถึง 100,000,000,000 (หนึ่งแสนล้านเซลล์) ซึ่งพอ ๆ กับจำนวนดวงดาวในกาแล็กซีทางช้างเผือกเลยทีเดียว (Robert L. Solso, M. Kimberly Maclin and Otto H. Maclin, 2005 : 38)

ยิ่งกว่านั้น นักวิชาการบางท่านประมาณการว่า สมองมนุษย์มีเซลล์ประสาทไม่น้อยกว่า 1,000,000,000,000 เซลล์ (หนึ่งล้านล้านเซลล์) โดยเซลล์ประสาทแต่ละเซลล์สามารถทำปฏิกิริยากับเซลล์ประสาทอื่น ๆ ได้อีก 1 ถึง 100,000 เซลล์ ในหลากหลายรูปแบบ สมองมนุษย์จึงมีศักยภาพที่จะสร้างปฏิกิริยาในแบบต่าง ๆ ได้อย่างมากมายมหาศาล จนแทบจะนับจำนวนไม่ได้ เคยมีการประมาณการไว้ว่าจำนวนปฏิกิริยาระหว่างเซลล์ประสาทนั้นมีถึง 10^{800} (หนึ่งตามด้วยศูนย์ 800 ตัว) รูปแบบ (โทนี บูซาน อ้างถึงใน ัญญา ผลอนันต์ 2544)

ดร.เดวิด ซามูเอลส์ (David Samuels) แห่งสถาบันไวซมานน์ (Weizmann Intitute) ได้ประมาณการไว้ว่า ในนาที่หนึ่ง ๆ เกิดปฏิกิริยาทางเคมีแบบต่าง ๆ ในสมองตั้งแต่ 100,000 ถึง 1,000,000 ครั้ง

2.2.1 การคิดเป็นรากฐานของสติปัญญา

กระบวนการในการคิดหรือการทำงานของสมอง ก่อให้เกิดสติปัญญา มนุษย์จึงเป็นสัตว์โลกที่มีปัญญา หรือที่เรียกว่าสัตว์ประเสริฐ หากมนุษย์ไร้ซึ่งสติปัญญา ย่อมจะดำรงความเป็นมนุษย์ต่อไปไม่ได้อย่างแน่นอน

2.2.2 การคิดเป็นที่มาของการพูด การกระทำ และพฤติกรรม

มีคำกล่าวที่ว่า “การพูด” ก็คือ “การคิดอย่างมีเสียง” เช่นนี้คนที่คิดไม่เป็นระบบก็ยากที่จะพูดให้เป็นระบบได้ เพราะการพูดเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นได้ยินนั่นเอง การพูดที่ปราศจากการคิด ก็คือการละเมอ ซึ่งจะหาแก่นสารหรือสาระสำคัญได้ไม่ได้ หรือเปรียบเสมือนการเลียนเสียงมนุษย์ของนกแก้ว นกขุนทอง นั่นเอง

การพูดเป็นการคิดให้ผู้อื่นได้ยิน การกระทำและพฤติกรรม ก็เป็นการคิดให้ผู้อื่นเห็นนั่นเอง การกระทำและพฤติกรรมย่อมเป็นผลสะท้อนมาจากการคิด โดยปกติมนุษย์คิดอย่างไรก็ย่อมจะมีการกระทำและพฤติกรรมอย่างนั้น แม้จะคิดอย่างหนึ่ง แต่ทำอีกอย่างหนึ่ง การทำอีกอย่างหนึ่งนั้น ก็เป็นผลมาจากคำสั่งของการคิดนั่นเอง ฉะนั้น การคิดจึงเป็นที่มาของการพูด การกระทำ และพฤติกรรมของมนุษย์

2.2.3 การคิดทำให้สามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจได้

มนุษย์ซึ่งอยู่อาศัยในโลกนี้ มีปัญหาและอุปสรรคนานัปการ ไม่มีมนุษย์คนใดในโลกนี้ที่จะไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ เลย เพราะความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ทำให้มนุษย์อยู่ต่อเนื่อง สืบทอดเผ่าพันธุ์มาได้ถึงปัจจุบันนี้ และความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจนั้น ก็มาจากกระบวนการทำงานของกลไกในสมองนั่นเอง

2.2.4 การคิดทำให้โลกเปลี่ยนแปลง

มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีจินตนาการ การคิดอย่างมีจินตนาการทำให้มนุษย์สร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ หรือนวัตกรรมอยู่ตลอดเวลา สิ่งนี้ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา อยากรู้ก็ดี นวัตกรรมดังกล่าว มีทั้งส่งผลต่อโลกในทางสร้างสรรค์และในทางทำลาย โลกมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับความคิดของมนุษย์นั่นเอง

2.2.5 การคิดแสดงถึงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล

มนุษย์ในโลกปัจจุบันมีจำนวนกว่า 6,000 ล้านคน แต่ไม่มีใครเลยที่จะเหมือนกันทุกประการ แม้หน้าตาจะเหมือนหรือคล้ายกัน แต่การคิดในทุก ๆ วินาที ไม่มีทางที่จะเหมือนกันทั้งหมดได้เลย การคิดจึงเป็นแก่นแกนที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล

การคิดเป็นความสามารถของกลไกทางสมอง ศักยภาพของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับความคิดเป็นสิ่งสำคัญ บุคคลจะล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จในชีวิตก็ขึ้นอยู่กับความคิด และการที่จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความคิดนั่นเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “ขนาดของความสำเร็จขึ้นอยู่กับขนาดของการคิด โดยมีขนาดของการกระทำเป็นตัวเชื่อม”

ฉะนั้น การคิดจึงเป็นต้นกำเนิดที่สำคัญของความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคล เป็นตัวกำหนดความเป็นมาและเป็นไปในวิถีชีวิตของมนุษย์ ดังคำกล่าวของบุคคลสำคัญในโลก และนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย ซึ่งล้วนเห็นพ้องสอดคล้องในแนวเดียวกันทั้งสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“การคิดนั้นอาจคิดได้หลายอย่าง จะคิดให้วิเศษ คือคิดแล้วทำให้เจริญงอกงามก็ได้ จะคิดให้หายชะงักก็ได้ คือ คิดแล้วทำให้พินาศเสียหายก็ได้ การคิดให้เจริญจึงต้องมีหลักอาศัย หมายความว่า เมื่อคิดเรื่องใด สิ่งใด ต้องตั้งใจให้มั่นคงในความเป็นกลาง ไม่ปล่อยให้อคติอย่างหนึ่งอย่างใดครอบงำ ให้มีแต่ความจริงใจ ตรงตามเหตุผลที่ถูกแท้และเป็นธรรม”

(พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9)

“การรู้จักคิดหรือคิดเป็น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง คิดเป็นช่วยให้ ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ดูเป็น ฟังเป็น กินเป็น ใช้จ่ายเป็น บริโภคเป็น คบหา เสวนาเป็น”

พระธรรม ปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)

“เรียนโดยไม่คิดเสียเวลาเปล่า

คิดโดยไม่เรียนเข้ารกเข้าพง”

(ขงจื้อ)

“เธอจงระวังความคิดของเธอ

เพราะความคิดของเธอ

จะกลายเป็นความประพฤติของเธอ

เธอจงระวังความประพฤติของเธอ

เพราะความประพฤติของเธอ

จะกลายเป็นความเคยชินของเธอ

เธอจงระวังความเคยชินของเธอ

เพราะความเคยชินของเธอ

จะกลายเป็นอุปนิสัยของเธอ

เธอจงระวังอุปนิสัยของเธอ

เพราะอุปนิสัยของเธอ

จะกำหนดชะตากรรมของเธอชั่วชีวิต”

(หลวงพ่อบุชา สุภัทโท)

“จุดมุ่งหมายหลักของชีวิตคือ
อยู่อย่างถูกต้อง คิดอย่างถูกต้อง และทำอย่างถูกต้อง”

(The main purpose of life is
to live rightly, think rightly, act rightly)

“ก้าวแรกสุดในการควบคุมตนเอง คือการควบคุมความคิด”
(The very first step in self-restraint, is the restraint of thoughts)

(มหามตมะ คานธี)

“ไม่ว่ากิจการใด ๆ ทั้งสิ้น มั่นสมองเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่คนเราจะต้องใช้ คนโดยมากเข้าใจผิด แบ่งการทำงานของมนุษย์ออกเป็น 2 อย่าง ตั้งชื่อเอาเองว่า งานใช้กำลังกายอย่างหนึ่ง งานใช้กำลังความคิดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการผิดแท้ เพราะอันที่จริงคนที่ทำงานด้วยกำลังกายนั้นเอง ถ้าไม่ใช้ความคิดเสียเลยแล้วก็เท่ากับมิด พรวด สิว ขวานเล่มเดียว จะดีกว่าสิ่งเหล่านั้นก็เพียงแค่เคลื่อนไหวได้ในตัวเองเท่านั้น ช่างไม้ที่หาเงินได้มากที่สุด ไม่ใช่คนที่มีกล้ามเนื้อแข็งแรงที่สุด ที่จริงเป็นคนที่รู้จักใช้ความคิดประดิษฐ์ของให้แปลก ให้ดีกว่าคนอื่น ๆ คนที่สามารถทำตะปูเหล็กวิลาศอันนิดเดียว สำหรับปิดของจดหมายโดยไม่มีใครลักเปิดได้นั้น กลับมีเป็นเศรษฐีดีกว่าคนที่ตีเหล็กไปตลอดชีวิตโดยไม่คิดอย่างอื่น นอกจากทุ่มเทกำลังกายลงไปตามน้ำหนักรถของค้อนเท่านั้น ถ้าเผอิญมีใครสัปดนคิดเครื่องจักรสำหรับใช้เหล็กแทนกำลังคนได้ คน ๆ นั้นก็เลยหมดหนทางหากินถึงแม้ในทางกีฬาซึ่งเราถือกันว่าเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับร่างกายโดยแท้ก็ดี ก็ยังจำเป็นต้องใช้มันสมองมาก นักมวยที่ได้ชัยชนะไม่ใช่เพราะมีกำลังกายแข็งแรงยิ่งกว่าคู่ปรปักษ์ แท้จริงเพราะมีไหวพริบในการต่อสู้ ทำการได้เปรียบคู่ปรปักษ์เสมอนั่นเอง”

(พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ)

“คิดก่อนจึง ค่อยทำ จงจำไว้
ทำอะไร ต้องคิด ทั้งหน้าหลัง
อย่าปล่อยตัว ให้ทำ ตามลำพัง
ต้องเอาใจ เหนียวรั้ง เสมอไป
ก่อนจะทำ สิ่งใด ใจต้องคิด
ถูกหรือผิด ทำอย่างนี้ ดีหรือไม่
ถ้าหากเห็น ว่าไม่ดี มีโทษภัย
จงหาทาง ทำใหม่ ทำให้ดี”

(พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ)

ประวัติศาสตร์โลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้พิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า “ชนชาติใดที่ติดอาวุธทางความคิด ชนชาตินั้นครองโลก!” โดยนัยดังกล่าว ผู้ใดที่ติดอาวุธทางความคิด ผู้นั้นย่อมชนะได้ทุกอย่าง เช่นเดียวกับผู้นำชุมชน หากติดอาวุธทางความคิด โดยเสริมสร้างศักยภาพในการคิดอยู่ตลอดเวลา ก็ย่อมจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำ ตามทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ และสร้างชุมชนของเราให้แข็งแกร่ง สามารถที่จะต่อสู้และแข่งขันกับประชาคมโลกได้

2. ความสำคัญของการคิดต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในहरณ

“...การสहरณนั้นที่จะทำได้ผลประโยชน์ จะต้องให้ผู้ที่ปฏิบัติงานในด้านนี้มีความเข้าใจให้ลึกซึ้งที่สุด เคยพูดอยู่เสมอและขออย่าด้วยคำว่า สहरณนี้มีความหมาย คำว่า “สห” ก็ด้วยกัน “กรณ” การทำงาน ทำกิจกรรมต่าง ๆ หมายความว่า “สहरณ” แปลว่า การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่าจะต้องร่วมมือกันทุกด้าน ทั้งในด้านการงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในการงานที่ทำด้วยสมองและการงานที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม...”¹

พระราชดำรัส (1) ในโอกาสที่ผู้ทำสहरณการเกษตร สहरณนิคม และสहरณทั่วประเทศ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิตดาลัย วันพุธที่ 11 พฤษภาคม 2526

ถ้าพิจารณาจากพระราชดำรัส จะเห็นว่าการสहरณเป็นการทำงานโดยใช้สมอง ใช้ระบบคิด วิชิต และความร่วมมือกันของคนในสहरณ ไม่ว่าจะเป็นการคิดสร้างสรรค์ คิดคล่องแคล่ว คิดทันเหตุการณ์ คิดเชิงวิสัยทัศน์ คิดเชิงกลยุทธ์ คิดแก้ปัญหา คิดเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพ คิดเพื่อความสำเร็จของอุดมการณ์ สहरณที่ได้กล่าวว่า เป็นความเชื่อร่วมกันในการช่วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การกินดีอยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม ดังนั้น จะเห็นว่าอุดมการณ์สहरณนั้นปราศจากซึ่งความคิดร่วมกันของสมาชิกไม่ได้²

ความคิดที่สำคัญ ๆ ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสहरณมีหลายความคิด เช่น

ความคิดเชิงวิสัยทัศน์ เป็นความคิดที่มองการณ์ไกลเห็นสภาพการณ์ที่จะเกิดข้างหน้า ค่อนข้างชัดเจน และมุ่งมั่นที่จะจัดการให้สามารถอยู่ในสถานการณ์นั้นได้อย่างเหมาะสม³

ความคิดเชิงระบบ เป็นความคิดที่พิจารณาถึงองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ของสहरณที่สัมพันธ์กัน ขึ้นตรงต่อกันและเป็นกลไกในการขับเคลื่อนทุกองคัพพของสहरณให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้

ความคิดเชิงกลยุทธ์ เป็นความคิดที่จะกำหนดการทำแผนเพื่อเป็นกรอบและทิศทางการทำงานในอนาคตของสहरณไปสู่การพัฒนาแผนงาน โครงการต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่กำหนด

¹ กรมส่งเสริมสहरณ คู่มือการสहरณใต้เบื้องพระยุคลบาท พระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมสहरณการเกษตรแห่งประเทศไทย 2550 หน้า 103

² ชุมมนุสहरณออมทรพย์แห่งประเทศไทย คู่มือคณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ เอกสารอัดสำเนา กรกฎาคม 2548 หน้า 1

³ วรณูช แสงนิมมวล “วิสัยทัศน์ตามกระแสโลก” สำนักพิมพ์บุ๊กแบงค์ พ.ศ. 2545 หน้า 15

กิจกรรม 9.1.1

1. การคิดมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างไรบ้าง

จงตอบโดยสังเขป และยกตัวอย่างคำกล่าว หรือภาษิต คำพังเพย ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการคิด นอกเหนือจากที่มีอยู่แล้วในเอกสารนี้

2. การคิดมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์อย่างไรบ้าง

ตอนที่ 9.2
การพัฒนาความคิดเชิงระบบและเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ ของตอนที่ 9.2 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

9.2.1 การพัฒนาความคิดเชิงระบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

9.2.2 การพัฒนาความคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

แนวคิด

1. การคิดเชิงระบบมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ (1) เป็นการคิดอย่างมีหลัก (2) เป็นการคิดอย่างมีเหตุผล (3) เป็นการคิดอย่างมีการจัดระเบียบ (4) เป็นการคิดอย่างมีรูปแบบ (5) เป็นการคิดอย่างมีกรอบ และ (6) เป็นการคิดอย่างมีวัตถุประสงค์ เทคนิคการพัฒนาคิดเชิงระบบที่สำคัญมี 4 ประการ คือ (1) คิดอย่างมีการจัดความสัมพันธ์ (2) คิดอย่างมีแบบแผน (3) คิดอย่างเป็นกระบวนการ และ (4) คิดอย่างเป็นวง ความคิดเชิงระบบของสหกรณ์ คือ ความคิดบนพื้นฐานของอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การคิดเชิงบูรณาการมีลักษณะสำคัญ 5 ประการคือ (1) เป็นการคิดแบบผสมผสาน (2) เป็นการคิดอย่างครอบคลุม (3) เป็นการคิดอย่างเป็นระบบ (4) เป็นการคิดอย่างองค์รวม และ (5) เป็นการคิดที่เป็นเอกภาพ เทคนิคการพัฒนาคิดเชิงบูรณาการมี 10 ประการ คือ (1) ฝึกคิดให้รอบด้าน ครอบคลุมและครบถ้วน (2) ฝึกมองภาพใหญ่หรือมององค์รวม (3) ฝึกการประสานและเชื่อมโยงโครงข่าย (4) ฝึกพิจารณาให้ครบองค์ประกอบ (5) ฝึกการศึกษาแบบสหวิทยาการ (6) ฝึกเปรียบเทียบทั้งเครือข่าย (7) ฝึกหาเอกภาพในความหลากหลาย (8) ฝึกรวมสิ่งที่ดีและเติมเต็มส่วนที่ขาด (9) ฝึกหาความเป็นไปได้ในสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ และ (10) ฝึกต่อยอดความคิดจากความคิด ความคิดเชิงบูรณาการของสหกรณ์ เป็นความคิดที่มีการ

รวมตัวของสมาชิกที่มีปัญหา หรือความต้องการที่เหมือนกันอย่างสมัครใจ เพื่อสร้างพลังความคิด แก้ปัญหาด้วยวิธีการประหยัคดีมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 9.2 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายการคิดเชิงระบบและนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ได้
2. อธิบายการคิดเชิงบูรณาการและนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 9.2.1

การพัฒนาความคิดเชิงระบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

การคิดเชิงระบบเป็นรากฐานของสมองมนุษย์ เพราะสมองมนุษย์ก็ต้องทำงานอย่างเป็นระบบ หากสมองทำงานอย่างไม่เป็นระบบก็จะไม่สามารถก่อรูปแบบการคิดที่ชัดเจนขึ้นได้เลย ซึ่งจะส่งผลให้การคิดสับสน มีอยู่กับร่องกับรอย จนถึงกับสติฟั่นเฟือน สมองก็จะไร้ประสิทธิภาพอย่างสิ้นเชิง ฉะนั้น การคิดเชิงระบบจึงเป็นรากฐานสำคัญของสมองมนุษย์ หรือเป็นแก่นแกนสำคัญของความเป็นมนุษย์เลยทีเดียว รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในเรื่องการพัฒนาความคิดเชิงระบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์นี้ จะได้แยกกล่าวเป็น 5 หัวข้อ คือ (1) ความหมายของการคิดอย่างเป็นระบบ (2) ลักษณะของการคิดเชิงระบบ (3) คุณสมบัติของนักคิดเชิงระบบ (4) เทคนิคการพัฒนาการคิดเชิงระบบ และ (5) การประยุกต์ใช้การคิดเชิงระบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

1. ความหมายของการคิดเชิงเป็นระบบ

คำว่า “ระบบ” สำหรับความหมายทางภาษานั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง “กลุ่มของสิ่งที่มีลักษณะประสานเข้าเป็นสิ่งเดียวกัน ตามหลักแห่งความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน ด้วยระเบียบของธรรมชาติหรือหลักเหตุผลทางวิชาการ เช่น ระบบประสาท ระบบทางเดินอาหาร ระบบจักรวาล ระบบสังคม ระบบการบริหารประเทศ” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “System” หมายถึง “Group of things or parts working together as a whole: the nervous system, the digestive system, a railway system, a stereo system” (Oxford Advanced Learner’s Dictionary) ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกับรากศัพท์ในภาษาไทยนั่นเอง

สำหรับความหมายในเชิงของการคิดนั้น Joseph O’Conor และ Ian McDermott ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างเป็นระบบไว้ว่า หมายถึง การคิดในเชิงองค์รวมหรือภาพรวม (Big Picture) โดยตระหนักถึงองค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์และมีหน้าที่เชื่อมกันอยู่ ในลักษณะที่เรียกว่า “ระบบ” (Systems) ซึ่ง

แตกต่างจากองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีได้มีความสัมพันธ์ต่อกันที่เรียกว่า “กองหรือทับถม” (Heap) (อ้างถึงใน วีรวัธ มาฆะศิริานนท์, ญัฐพงศ์ เกศมาริช, 2544)

ญัฐวัฒน์ นิปการ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเชิงระบบ คือ การคิดให้เห็นทั้งหมด “ทั้งหมด” คือ “หนึ่งเดียว” ที่มีส่วนประกอบเหล่านั้นเชื่อมติดกันทั้งหมดเป็นหนึ่งเดียว

พรพรรณ ภูมิภู (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเชิงระบบหมายถึง การคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มองภาพรวมที่เป็นระบบ และมีส่วนประกอบย่อย ๆ โดยอาศัยการคิดในรูปแบบโดยตรงและโดยอ้อม

ธีรวัฒน์ วลัยเสถียร (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเชิงระบบหมายถึง การเปลี่ยนมุมมองจากองค์ประกอบย่อย สู่องค์รวม และมองให้เห็นสัมพันธ์ภาพในองค์รวม เป็นการย้ายจุดเน้นจากองค์ประกอบย่อย มาอยู่ที่สัมพันธ์ภาพ การคิดเชิงระบบจึงเป็นการคิดในมุมมองของสัมพันธ์ภาพ เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ

มกรพันธ์ จุฑะรสก (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดอย่างเป็นระบบคือ การปรับวิธีคิด หรือเพิ่มวิธีคิด ใช้วิธีคิดหลาย ๆ แบบในเวลาเดียวกัน แต่ต้องมีวิธีเลือก วิธีคิดหลักในแต่ละสถานการณ์ มีหลักเกณฑ์ และเหตุผล โดยใช้ข้อมูลหลากหลายให้สัมพันธ์กันเป็นองค์รวม โดยตระหนักถึงองค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์ และมีหน้าที่ต่อเชื่อมกันอยู่เป็นปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) ในความหมายอย่างกว้างนั้นครอบคลุมบริบทของการคิดที่สมองของมนุษย์ ซึ่งผู้เขียนได้ประมวลไว้ทั้งสิ้น 18 ลักษณะ ดังกล่าวมาแล้ว

สำหรับในความหมายอย่างแคบนั้น เจาะจงเฉพาะการคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) ซึ่งผู้เขียนให้คำนิยามว่า หมายถึง “การคิดอย่างมีหลักการและเหตุผล ในการจัดระเบียบข้อมูล หรือความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีแบบแผนหรือกระบวนการที่ชัดเจน”

2. ลักษณะของการคิดเชิงระบบ

การคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) มีลักษณะสำคัญ 6 ประการ (1) เป็นการคิดอย่างมีหลัก (Principles) (2) เป็นการคิดอย่างมีเหตุผล (Rational) (3) เป็นการคิดอย่างมีการจัดระเบียบ (Regulative) (4) เป็นการคิดอย่างมีรูปแบบ (Mental Model) (5) เป็นการคิดอย่างมีกรอบ (Frame) และ (6) เป็นการคิดอย่างมีวัตถุประสงค์ (Objective)

2.1 เป็นการคิดอย่างมีหลัก (Principles)

การคิดอย่างมีหลัก (Principles) หมายถึง การคิดที่มีสิ่งยึดเหนี่ยวหรือสาระสำคัญที่มั่นคง เป็นแก่นแกนหรือเป็นหัวใจสำคัญในการคิดทุกสิ่งทุกอย่างทั้งปวง ซึ่งอาจจำแนกหลักออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1.1 หลักธรรมชาติ (Natural Law)

หลักธรรมชาติ (Natural Law) เป็นหลักที่ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลนี้ดำรงอยู่ได้ สรรพสิ่งทั้งปวงล้วนอยู่ภายใต้หลักธรรมชาติทั้งสิ้น

2.1.2 หลักการทั่วไป (General Principle)

มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีปัญญาและเป็นสัตว์สังคม จึงไม่อาจจะดำรงอยู่ภายใต้หลักธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีหลักการทั่วไป (General Principle) ในการดำรงอยู่ร่วมกันด้วย

2.1.3 หลักวิชาเฉพาะ (Specific Science)

นอกจากหลักการทั่วไปแล้ว ความซับซ้อนของสังคมที่เติบโตยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ก็ทำให้มีความจำเป็นที่สังคมมนุษย์จะต้องมีหลักการเฉพาะเพื่อเจาะจงให้ตอบสนองต่อความหลากหลายและซับซ้อนของสังคมดังกล่าว

2.2 เป็นการศึกษาอย่างมีเหตุผล (Rational)

การคิดอย่างมีเหตุผล (Rational) หมายถึง การคิดอย่างมีความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจำแนกเหตุผลออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.2.1 เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Cause and Effect)

เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Cause and Effect) หมายถึง ผลย่อมมีเกิดแต่เหตุ ไม่มีผลใดเกิดขึ้นลอย ๆ ได้โดยปราศจากเหตุและผลจะเกินกว่าเหตุไม่ได้ การสร้างเหตุเท่าใด ก็ย่อมจะทำให้เกิดผลเท่านั้น เหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินี้ มิใช่มีแต่เหตุเดียวผลเดียวเท่านั้น แต่อาจมีเหตุผลในลักษณะต่าง ๆ อีกดังนี้

(1) เหตุผลเดียวเกิดผลหลายอย่าง หมายความว่า มีเหตุเพียงเหตุเดียว แต่ทำให้เกิดผลหลายอย่างในทันทีทันใด หรือในระยะเวลากระชั้นชิดนั้น

(2) เหตุหลายอย่างเกิดผลเดียว หมายความว่า จะต้องมียุทธหลายเหตุสะสมกันจนมีน้ำหนักทำให้เกิดผลนั้น หากมีเพียงเหตุเดียว หรือเกิดเหตุไม่ครบ ผลสุดท้ายอาจจะไม่เกิดขึ้น

(3) ต่างเหตุเกิดผลเดียวกัน หมายความว่า ผลที่เกิดขึ้นเหมือนกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดจากเหตุเดียวกันเสมอไป แต่อาจจะเกิดจากสาเหตุที่หลากหลายแตกต่างกันไปก็ได้

(4) เหตุเดียวกันเกิดผลต่างกัน หมายความว่า เหตุที่เหมือนกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดผลที่เหมือนกันเสมอไป แต่อาจเกิดผลที่หลากหลายแตกต่างกันก็เป็นได้

(5) เหตุผลต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ หมายความว่า เหตุก่อให้เกิดผลและผลกลายเป็นเหตุ ทำให้เกิดผลต่อเนื่องกันไปเป็นระยะเวลายาวนานในลักษณะของการเป็นลูกโซ่

2.2.2 เหตุผลในเชิงตรรกวิทยา (Logical Reasoning)

เหตุผลในเชิงตรรกวิทยา (Logical Reasoning) หมายถึง เหตุผลที่เป็นความสมเหตุสมผล หรือพิจารณาจากความเป็นไปได้และจะทำได้มากหรือน้อยเพียงใด จะต้องพิจารณาที่เหตุปัจจัยอันเป็นเงื่อนไข ซึ่งหากมีความสอดคล้องกัน ก็พิจารณาว่ามีความเป็นไปได้ในทางตรรก หากขัดแย้งกันก็พิจารณาว่าความเป็นไปไม่ได้ การหาความเป็นไปได้ในเชิงตรรกวิทยานั้น มีขั้นตอน 5 ประการ ดังนี้

(1) พิจารณาปัจจัยอันเป็นเงื่อนไข

(2) ตั้งสมมติฐาน

(3) ตรวจสอบสมมติฐานกับเงื่อนไข

- หากสอดคล้องกัน ถือว่ามีความเป็นไปได้

- หากขัดแย้งกันถือว่าเป็นไปไม่ได้

(4) ตรวจสอบทบทวน

(5) สรุปผลความเป็นไปได้

2.2.3 เหตุผลในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Reasoning)

เหตุผลในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Reasoning) หมายถึง เหตุผลที่กำหนดขึ้นเพื่ออธิบายยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่จะเอาชนะข้อจำกัดหรือเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เหตุผลในเชิงกลยุทธ์เป็นเหตุผลที่ต้องอาศัยสมมติฐาน ซึ่งจะเป็นจริงหรือเป็นไปได้หรือไม่นั้น ผูกพันกับตัวแปรในอนาคต หรือเป็นเหตุผลที่แฝงเจตจำนงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในภายภาคหน้า

ในเรื่องเหตุผลนี้ เฉพาะในส่วนของผลก็อาจจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) ผลโดยตรง (Direct - Effect)

ผลโดยตรง (Direct-Effect) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุ โดยเฉพาะเจาะจง หรือ เป็นผลที่เกิดขึ้นตามที่ประสงค์นั่นเอง สร้างเหตุใดเกิดขึ้นก็ย่อมก่อผลนั้นโดยตรง เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

(2) ผลข้างเคียง (Side - Effect)

ผลข้างเคียง (Side - Effect) หมายถึงผลแทรกซ้อนที่เกิดจากเหตุ แต่ไม่ใช่ผลโดยตรง โดยเฉพาะเจาะจง หรือเป็นผลที่ไม่ได้เกิดขึ้นตามที่ประสงค์ ผลข้างเคียงนี้อาจจะเป็นลบหรือบวกก็ได้

ผลข้างเคียงที่เป็นลบ ดังเช่น เรารับประทานยา CPM แก้แพ้ ผลโดยตรงคือ น้ำมูกลดลง แต่ผลข้างเคียงทำให้เกิดอาการง่วงนอน หรือเรารับประทานยา Brufen แก้ปวด ผลโดยตรงคือ อาการปวดลดลง แต่ผลข้างเคียงทำให้เกิดการระคายเคืองต่อกระเพาะอาหาร เป็นต้น

ผลข้างเคียงที่เป็นบวก ดังเช่น เรารับประทานยา Aspirin แก้ปวด ผลโดยตรงคือ อาการปวดลดลง แต่ผลข้างเคียงทำให้เลือดไม่จับตัวกันเป็นลิ่ม ช่วยทำให้ผู้ที่เป็นโรคหัวใจ หรือเส้นเลือดอุดตันมีอาการดีขึ้น หรือเรารับประทานยา Transamin เพื่อห้ามเลือด ผลโดยตรงคือ เลือดหยุดไหล แต่ผลข้างเคียงคือทำให้ผิวหนังใบหน้าจางลง เป็นต้น

(3) ผลโดยอ้อม (Indirect - Effect)

ผลโดยอ้อม (Indirect - Effect) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นต่อเนื่องมาจากผลอีกทอดหนึ่งหรืออีกหลายทอดต่อ ๆ มา ไม่ใช่ผลโดยตรงโดยเฉพาะเจาะจง หรือผลแทรกซ้อนที่เกิดจากเหตุนั้นโดยตรง ผลโดยอ้อมอาจเกิดขึ้นในระยะเวลาระชั้นขีด หรือต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวนานต่อเนื่องก็ได้

ผลโดยอ้อมที่เกิดขึ้นในระยะเวลาระชั้นขีด เช่น การรับประทานยาลดความอ้วน ผลโดยตรงคือ ยาทำให้ร่างกายเผาผลาญพลังงานมากขึ้น เป็นผลทำให้ผอมลง แต่ผลข้างเคียงคือ หัวใจทำงานมากขึ้น หากรับประทานยามากเกินไปอาจทำให้หัวใจวายได้ ผลโดยอ้อมก็คือ เมื่อผอมลงเสื้อผ้าชุดเก่าสวมใส่ไม่พอดี ต้องหาซื้อใหม่หรือตัดใหม่ เป็นต้น

ผลโดยอ้อมที่ต้องอาศัยระยะเวลายาวนานต่อเนื่อง เช่น เราเล่นกีฬาอย่างสม่ำเสมอ ผลโดยตรงก็คือ สุขภาพร่างกายดีขึ้น ผลข้างเคียงคือ มีเพื่อนจากกลุ่มเล่นกีฬามากขึ้น ผลโดยอ้อมก็คือ ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงขึ้น ไม่ต้องลาเนื่องจากป่วยไข้หรือการมีรัฐบาลเรียกเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราที่สูงขึ้น ผลโดยตรงในระยะสั้นคือ รัฐบาลมีรายได้มากขึ้น ผลโดยอ้อมในระยะยาวคือเศรษฐกิจจะแย่ลงเนื่องจากการมีการลงทุนลดลง เป็นต้น

2.3 เป็นความคิดอย่างมีการจัดระเบียบ (Regulative)

การจัดระเบียบ (Regulative) เป็นลักษณะพื้นฐานของระบบ หากไม่มีการจัดระเบียบ ระบบก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย การคิดอย่างมีการจัดระเบียบนั้น อาจใช้วิธีการดังต่อไปนี้

- (1) การจัดกลุ่ม (Grouping)
- (2) การจัดหมวดหมู่ (Category)
- (3) การจัดประเภท (Classification)
- (4) การจัดชนิด (Typification)
- (5) การจัดแบ่งแผนก (Division)
- (6) การจัดลำดับชั้น (Hierarchy)
- (7) การจัดลำดับก่อนหลัง (Priority)
- (8) การจัดอันดับ (Ranking)

การจัดระเบียบดังกล่าว อาจอาศัยเครื่องชี้วัดเพื่อให้การจัดระเบียบดังกล่าวเป็นไปอย่างเป็นระบบ ดังนี้

- (1) ระยะทาง
- (2) ระยะเวลา
- (3) ขนาด
- (4) น้ำหนัก
- (5) จำนวน
- (6) ความถี่
- (7) ลักษณะ
- (8) คุณสมบัติ
- (9) ตำแหน่ง
- (10) อื่นๆ

2.4 เป็นความคิดอย่างมีรูปแบบ (Mental Model)

รูปแบบทางความคิด (Mental Model) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจากการรับรู้และประสบการณ์ในชีวิต เรามองโลกผ่าน “รูปแบบทางความคิด” ของเราเอง ฉะนั้น รูปแบบทางความคิดจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ในการจัดระบบความคิดในสมองเรา

รูปแบบทางความคิด เป็นตัวกำหนดหรือให้ความหมายแก่สรรพสิ่งใด ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา การตีความประสบการณ์การจากรูปแบบทางความคิดของเรานั้น อาจให้ความหมายสรรพสิ่งรอบตัวเรา เป็นคุณสมบัติแรก (First Order) และอาจมีคุณสมบัติที่สอง (Second Order) เพิ่มขึ้นอีกก็ได้

(1) คุณสมบัติแรก (First Order) ดังเช่น พระที่หล่อขึ้นจากสำริด คุณสมบัติแรกก็คือ โลหะชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการผสมระหว่างทองแดงกับดีบุก

(2) คุณสมบัติที่สอง (Second Order) ดังเช่น พระที่หล่อขึ้นจากสำริดดังกล่าว ไม่ได้มีค่าเพียงโลหะเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เคารพนับถือทางจิตใจของชาวพุทธ และหากเป็นของเก่าแก่ ก็อาจเป็นสิ่งที่มีความหมายไม่อาจประเมินราคาได้เลยก็ได้

รูปแบบทางความคิดที่ฝังแน่นเป็นแก่นแกนอยู่ เราเรียกว่า “แม่แบบ” (Archetype) แม่แบบจะเป็นต้นแบบพื้นฐานของทุกระบบ ฉะนั้น รูปแบบทางความคิดจึงเป็นผลสะท้อนของแม่แบบนั่นเอง

2.5 เป็นการคิดอย่างมีกรอบ (Frame)

กรอบ (Frame) หมายถึง ขอบเขตที่กำหนดการคิดเชิงระบบต้องมีกรอบกำหนดไว้เสมอ หากขาดกรอบเสียแล้ว จะทำให้ขาดความชัดเจนแน่นอน องค์ประกอบทั้งหลายจะกระจัดกระจายหรือสับสนจนไม่อาจดำรงความเป็นระบบอยู่ได้

กรอบดังกล่าว อาจมีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น กรอบประตู กรอบหน้าต่าง ต้องมีความกว้างยาวเท่าใด ยึดโยงกันด้วยวัสดุประเภทใด เป็นต้น หรืออาจมีลักษณะนามธรรม เช่น กรอบของการเป็นพนักงานที่ดีจะต้องมีหลักเกณฑ์ประการใด เป็นต้น

2.6 เป็นการคิดอย่างมีวัตถุประสงค์ (Objective)

ระบบทุกระบบจะต้องมีวัตถุประสงค์ (Objective) หรือเจตจำนง (Purpose) อยู่เสมอ เพียงแต่เราจะรู้ เข้าใจ หรือไม่เท่านั้น แม้กระทั่งระบบของวัตถุที่ไม่มีชีวิต ก็ยังมีวัตถุประสงค์ในการดำรงอยู่ อย่างเป็นระบบของมัน เพราะหากมันไม่มีวัตถุประสงค์ มันก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้ หรือวัตถุประสงค์เปลี่ยนแปลงไป ระบบของมันก็ย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

3. คุณสมบัติของนักคิดเชิงระบบ

นักคิดเชิงระบบที่ดี ควรจะมีคุณสมบัติสำคัญ 10 ประการ ดังต่อไปนี้

3.1 มีสติปัญญา

นักคิดเชิงระบบควรจะมีสติปัญญา หรือความเฉลียวฉลาดทางสมองในภาพรวม อยู่ในขั้นปานกลางขึ้นไป แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นคนฉลาดมาก หรือต้องฉลาดในระดับอัจฉริยะเท่านั้น

3.2 มีสมาธิและความจำดี

นักคิดเชิงระบบควรจะมีสมาธิ เพื่อให้จิตใจนิ่ง สามารถคิดได้อย่างเป็นระบบ ไม่ฟุ้งซ่านสับสน และการมีความจำดีจะเป็นประโยชน์ในการดึงข้อมูลออกมาใช้ได้อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และครบถ้วน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการคิดอย่างเป็นระบบ

3.3 มีหลักการ

ดังกล่าวมาแล้วว่า การคิดอย่างมีหลักการเป็นลักษณะสำคัญของการคิดเชิงระบบ ฉะนั้น นักคิดเชิงระบบจึงควรมีหลักการอันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวหรือสาระสำคัญที่มั่นคง ซึ่งเป็นแก่นแกนหรือหัวใจสำคัญของการคิดทุกสิ่งให้เป็นระบบ

3.4 มีเหตุผล

ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล เป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดความสัมพันธ์ใน ความคงอยู่ของระบบ ฉะนั้น นักคิดเชิงระบบจึงควรจะเป็นคนที่มีเหตุผล และสามารถให้เหตุผลได้อย่างถูกต้อง

3.5 มีระบบความคิด

ดังกล่าวมาแล้วว่าการจัดระเบียบความคิดเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นระบบ หากปราศจากระเบียบ ระบบก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย ฉะนั้น นักคิดเชิงระบบจึงควรมีระเบียบความคิดที่ชัดเจน ไม้ มั่วหรือสับสน

3.6 มีความคิดในหลายมิติ

นักคิดเชิงระบบต้องสามารถคิดและเข้าใจระบบคิดครอบคลุมทั้งสมองของมนุษย์ได้ ฉะนั้น นักคิดเชิงระบบจึงควรมีความคิดในหลายมิติ (Multi - Dimensional Thinking) ทั้งความคิดในแนวดิ่ง (Vertical Thinking) และความคิดในแนวราบ (Lateral Thinking)

3.7 มีความคิดทั้งจากภายในและภายนอก

นักคิดเชิงระบบจะต้องมีรูปแบบความคิด (Mental Model) ภายในซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการรับรู้หรือมีประสบการณ์จากภายนอก ฉะนั้น นักคิดเชิงระบบจึงควรมีความสามารถในการคิดทั้งในลักษณะของ “ดึงภายในออกและใส่ภายนอกเข้า” (Inside Out and Outside In)

3.8 มีความคิดอย่างบูรณาการ

นักคิดเชิงระบบจะต้องคิดให้ครอบคลุมครบถ้วนและสมบูรณ์ในทุกระบบ ฉะนั้น นักคิดเชิงระบบจึงต้องมีความคิดอย่างบูรณาการ (Integrative Thinking) เพื่อให้เข้าใจทั้งระบบในทุกระบบ และสามารถดึงมาใช้ผสมผสานกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

3.9 มีความคิดสร้างสรรค์

นักคิดเชิงระบบที่ดีต้องไม่ติดยึดอยู่ในระบบเดิม ๆ อยู่เสมอไป หากแต่ต้องคิดออกนอกกรอบ (Think Outside the Box) หรือคิดให้แปลกแตกต่างออกไป เพื่อสร้างสรรค์ระบบใหม่ ๆ ขึ้น นั่นคือต้องมีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) นั้นเอง

3.10 มีความใฝ่คิดและใฝ่รู้

การขบคิดและฝึกคิดอยู่ตลอดเวลา จะทำให้เซลล์ของสมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นั่นคือจะทำให้มีศักยภาพในการคิดสูงกว่าเดิม และการใฝ่รู้จะทำให้รับข้อมูลจากภายนอกเข้ามาเก็บสะสมไว้ในสมองได้มากยิ่งขึ้น ย่อมจะส่งผลให้ระบบการคิดมีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น

4. เทคนิคการพัฒนาการคิดเชิงระบบ

การคิดเชิงระบบมีเทคนิคที่สำคัญ 4 ประการ คือ (1) การคิดอย่างมีการจัดความสัมพันธ์ (Relative) (2) การคิดอย่างมีแบบแผน (Formulative) (3) การคิดอย่างเป็นกระบวนการ (Processing) และ (4) การคิดอย่างเป็นวง (Circle)

4.1 การคิดอย่างมีการจัดความสัมพันธ์ (Relative)

ทุกระบบย่อมมีความสัมพันธ์ภายในระบบนั้น ๆ พื้นฐานของความสัมพันธ์อาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และความสัมพันธ์เชิงหน้าที่

4.1.1 ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Rational Relative)

ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Rational Relative) เป็นการให้คำตอบว่า “ทำไม” (Why) องค์ประกอบต่าง ๆ จึงต้องมาอยู่ร่วมกัน อะไรเป็นเหตุและอะไรเป็นผล

4.1.2 ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ (Functional Relation)

ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ (Functional Relation) เป็นการให้คำตอบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบที่มาอยู่ร่วมกันนั้น แต่ละส่วนมีหน้าที่ “ทำอะไร” (What) และทำอย่างไร (How) จึงเกาะเกี่ยวเป็นระบบอยู่เช่นนั้นได้

4.2 การคิดอย่างมีแบบแผน (Formulative)

ระบบจะดำรงอยู่ได้จะต้องมีการเกาะเกี่ยวกันอย่างมีแบบแผน ฉะนั้น การคิดอย่างเป็นระบบจึงต้องคิดอย่างมีแบบแผน (Formulative) แบบแผนดังกล่าวจะต้องมีอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

4.2.1 กรอบ (Frame)

กรอบ เป็นขอบเขตของระบบ ฉะนั้น การคิดอย่างมีแบบแผนจึงต้องมีกรอบที่ชัดเจนแน่นอนเสียก่อน จึงจะไม่สับสนหรือฟุ้งซ่านออกไป

4.2.2 โครงรูป (Pattern)

โครงรูป เป็นรูปแบบภายนอกของระบบ ฉะนั้น การคิดอย่างมีแบบแผนในหลายกรณี จึงต้องกำหนดโครงรูปให้ชัดเจนเป็นเบื้องต้นเสียก่อน จึงจะทำให้ความคิดนั้นก่อรูปเป็นแบบแผนที่ต้องการ

4.2.3 โครงสร้าง (Structure)

โครงสร้าง เป็นรูปแบบภายในของระบบ ฉะนั้น การคิดอย่างมีแบบแผนในหลายกรณีจึงต้องกำหนดโครงสร้างให้ชัดเจนเสียก่อน จึงจะทำให้ความคิดนั้นเป็นไปตามแบบแผนที่ต้องการ

4.2.4 โครงร่าง (Outline)

โครงร่าง เป็นเค้าโครงของระบบอย่างหนึ่ง เช่น การเขียนหนังสือที่ดีจะต้องมีโครงร่างของหนังสือให้ชัดเจนเสียก่อนหนังสือนั้นจึงจะออกมาอย่างมีแบบแผนกลมกลืนเป็นระบบ

4.2.5 แบบจำลอง (Model)

แบบจำลอง เป็นแบบจำลองระบบทั้งระบบ เพื่อให้เห็นสภาพที่คล้ายของจริงมากที่สุด การสร้างแบบจำลองจึงเป็นวิธีการคิดอย่างหนึ่งของการคิดอย่างมีแบบแผน

4.2.6 รูปแบบ (Form)

รูปแบบ เป็นภาพสะท้อนอย่างหนึ่งของแบบแผน ฉะนั้น การจัดรูปแบบต่าง ๆ เช่น รูปแบบพิธีการ (Formal) รูปขนาดและการจัดลำดับหนังสือ (Format) สูตร (Formula) เป็นต้น ก็มีลักษณะเป็นระบบเช่นเดียวกัน

4.2.7 ปัจจัย (Factor)

ปัจจัย เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งของระบบที่จะขาดเสียมิได้ แบบแผนแต่ละแบบแผนก็จะมียองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ฉะนั้น การคิดอย่างมีปัจจัยองค์ประกอบจึงเป็นรากฐานสำคัญของการคิดอย่างมีแบบแผน

4.2.8 แผนที่ (Map)

แผนที่ เป็นแบบแผนที่ใช้ในการเดินทาง แม้กระทั่งการคิดร่างแผนที่ในหัว (Mind Map) ก็เป็นการคิดอย่างมีแบบแผนอย่างหนึ่ง

4.2.9 หลักเกณฑ์ (Criteria)

หลักเกณฑ์ เป็นส่วนหนึ่งของแบบแผน หากไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน แบบแผนนั้นก็ย่อมสับสน ซึ่งจะทำให้ระบบนั้นแปรปรวนไปด้วย

4.2.10 มาตรฐาน (Standard)

มาตรฐาน เป็นภาพสะท้อนอย่างหนึ่งของความมีแบบแผน หากรักษามาตรฐานไว้ได้ อย่างสม่ำเสมอโดยตลอด แสดงว่ามีแบบแผนที่ดี นั่นก็คือ มีระบบที่ดีตามไปด้วย รวมทั้งการใช้มาตรฐานในการพิจารณาด้วย หากใช้มาตรฐานที่แตกต่างกัน หรือที่เรียกว่า “Double Standard” ก็ย่อมสะท้อนถึงระบบที่ไม่ได้มาตรฐานตามไปด้วย

4.3 การคิดอย่างเป็นกระบวนการ (Processing)

การคิดอย่างเป็นกระบวนการ เป็นเทคนิคของการคิดเชิงระบบอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้

4.3.1 คิดเป็นขั้นตอน (Step)

การคิดอย่างเป็นขั้นตอน เป็นพื้นฐานของการคิดอย่างเป็นกระบวนการ เพราะกระบวนการจะขาดขั้นตอนไม่ได้

4.3.2 คิดอย่างต่อเนื่อง (Continuous)

การคิดอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระบวนการเคลื่อนต่อไปได้ หากเกิดการสะดุด ขาดหรือเว้นช่วงไป ย่อมทำให้กระบวนการขาดความสมบูรณ์ไปด้วย

4.3.3 คิดให้ตลอด (Break Through)

การคิดให้ตลอด คิดตั้งแต่ต้นจนจบ จะทำให้กระบวนการนั้นเคลื่อนไปได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ในทางตรงกันข้าม หากคิดไปไม่ตลอดก็จะเป็นผลให้กระบวนการนั้นล้มเหลวลงได้

การคิดอย่างเป็นกระบวนการนี้ เป็นพื้นฐานของระบบการทำงานในเกือบทุกกิจกรรม ดังเช่นกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีขั้นตอนในการคิด วางแผน ลงมือปฏิบัติ และประเมินผล เป็นต้น

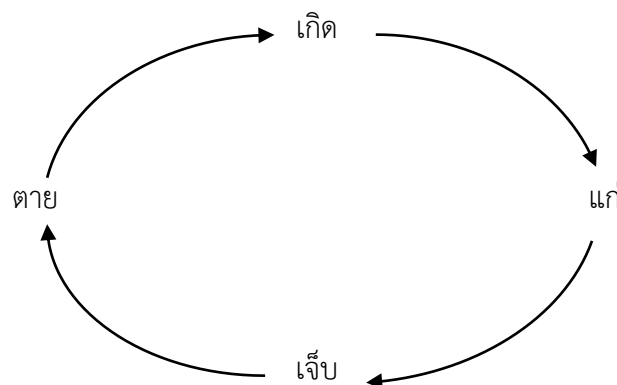
4.4 การคิดอย่างเป็นวง (Circle)

การคิดอย่างเป็นวง เป็นส่วนหนึ่งของการคิดเชิงระบบ ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประการ ดังนี้

4.4.1 การคิดแบบวงจร (Cycle)

การคิดแบบวงจร คือการคิดที่มีเกิดมีดับเคลื่อนไหวต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด ในลักษณะเป็นวงจร ดังเช่น วงจรการเวียนว่ายตายเกิด ที่เรียกว่า “วัฏสงสาร” ดังนี้

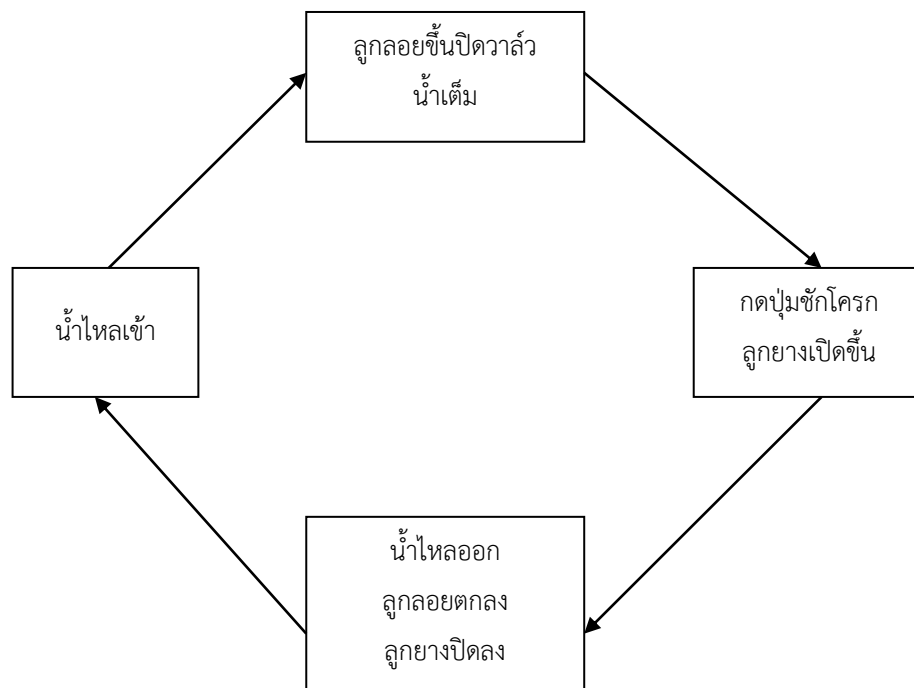
ภาพที่ 1 วงจรวัฏสงสาร

4.4.2 การคิดแบบวงจรป้อนกลับ (Feedback Loops)

การคิดแบบวงจรป้อนกลับ คือ การคิดที่เป็นวงหมุนย้อนกลับมา มิใช่เป็นการคิดแบบเส้นตรงที่พุ่งดังตลอดไป การคิดแบบวงจรป้อนกลับเปรียบเสมือนระลอกคลื่นที่สร้างผลกระทบต่อเนื่องไปยังส่วนต่าง ๆ ของระบบ แล้วมีผลย้อนกลับมาที่จุดเริ่มต้นอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 2 วงจรป้อนกลับ

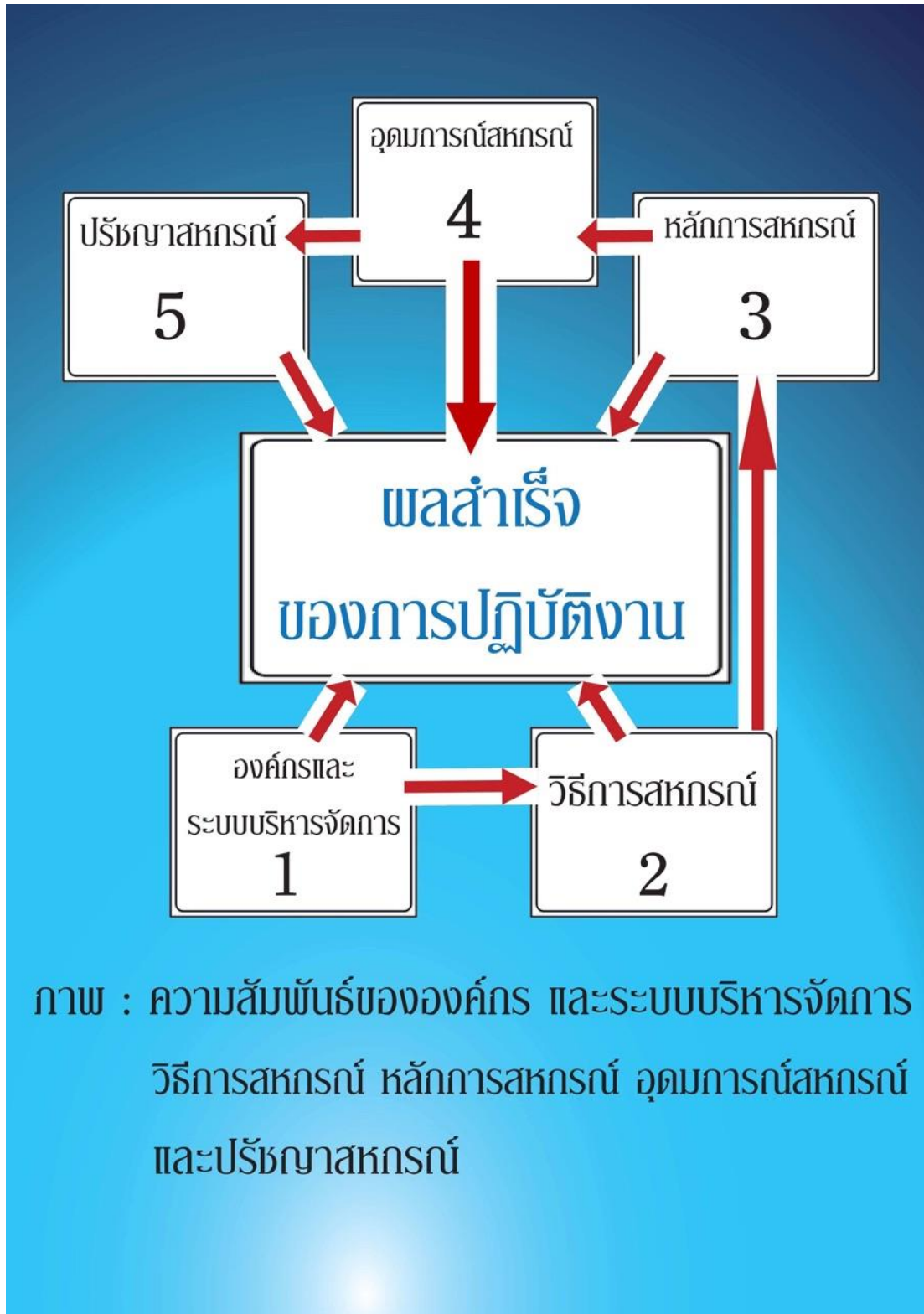
ตามตัวอย่างวงจรป้อนกลับ (Feedback Loops) ดังกล่าว เมื่อเรากดปุ่มชักโครก ลูกยางที่ปิดน้ำไว้จะเปิดขึ้น น้ำก็จะไหลลงไปในโถส้วม เมื่อน้ำไหลลงจะมีผลให้ลูกลอยในแทงค์น้ำลดต่ำลง น้ำก็ไหลเข้า ส่วนที่ไหลออกหมดแล้วลูกยางปิดลง น้ำไหลเข้าเรื่อย ๆ ลูกลอยขึ้นสู่จุดสูงสุดปิดวาล์วน้ำ น้ำเต็มหยุดไหล

กรณีดังกล่าวเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ระบบทุกระบบเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะรักษาระบบไว้ วงจรป้อนกลับจะทำงานอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นระบบร่างกายมนุษย์ ระบบในการทำงานหรือระบบอื่น ๆ ทั้งหลายทั้งปวง

5. การประยุกต์ใช้การคิดเชิงระบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจะเป็นการพิจารณาในภาพรวมหรือมองทุกส่วนของสหกรณ์ที่เป็นกระบวนการทำให้ทรัพยากรมนุษย์บรรลุเป้าหมายสูงสุด การบรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้นจะเริ่มตั้งแต่ ปรัชญาอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการจัดการของสหกรณ์ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ดังภาพ

ภาพที่ 3 ผลสำเร็จของการปฏิบัติงาน

ปรัชญาสหกรณ์ การกำหนดจุดมุ่งหมายสูงสุดของสหกรณ์ที่จะนำพาสมาชิกไปให้ถึงจุดมุ่งหมายโดยมีประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับผลตอบแทน คือ การกินดี อยู่ดี มีความยุติธรรม และเกิดสันติสุขในสังคม

อุดมการณ์สหกรณ์ สิ่งที่มาชิกทุกคนหาวิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ด้วยการช่วยตนเองก่อนแล้ว จึงช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์

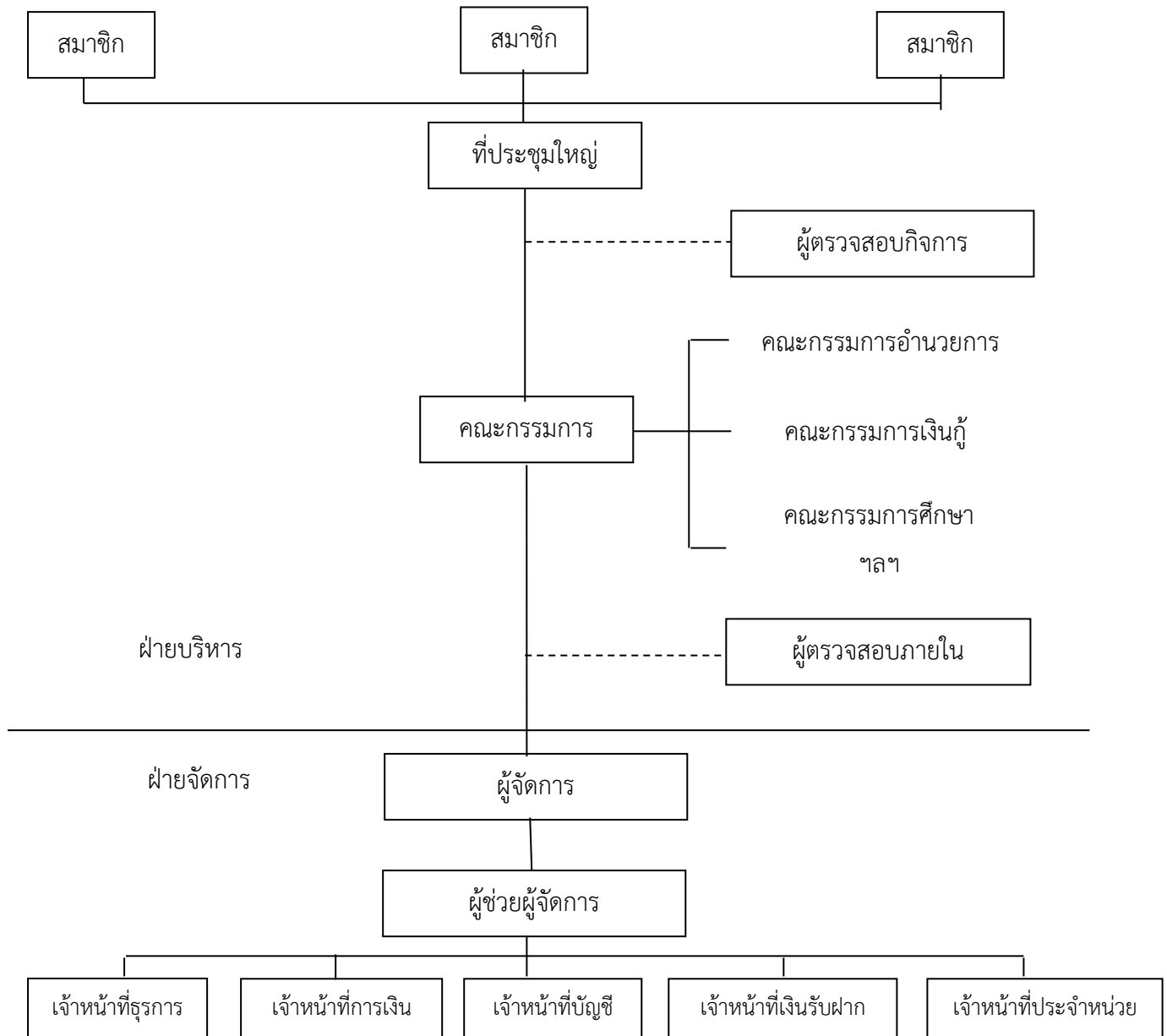
หลักการสหกรณ์ แนวทางปฏิบัติเพื่อให้อุดมการณ์สหกรณ์มีความเป็นรูปธรรม หลักการสหกรณ์ ทั่วโลกกำหนดไว้ 7 ข้อ

- หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง
- หลักการที่ 2 การควบคุมสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย
- หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก
- หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ
- หลักการที่ 5 การศึกษา การฝึกอบรม และสารสนเทศ
- หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์
- หลักการที่ 7 ความเอื้ออาทรต่อชุมชน

วิธีการสหกรณ์ การนำหลักการสหกรณ์ทั้ง 7 ข้อมาประยุกต์ใช้ ซึ่งมีวิธีการแตกต่างกันไป โดยผ่าน กฎเกณฑ์ ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับ ข้อตกลง สัญญา ของแต่ละสหกรณ์ บนพื้นฐานของจริยธรรม คุณธรรม และการกำกับทุกขั้นตอนให้เกิดความโปร่งใสชัดเจน

องค์กรและระบบบริหารจัดการ การออกแบบโครงสร้างองค์กรสหกรณ์ เพื่อจัดความสัมพันธ์ หน่วยงานต่าง ๆ การกำหนดบทบาท และอำนาจหน้าที่ การจัดวางระบบงาน กระบวนการ ตลอดจน เคลื่อนไหวของงาน สายการบังคับ สายการบังคับบัญชา การสื่อสารและการประสานงาน เพื่อให้เกิดความ ชัดเจน ตอบสนองจุดมุ่งหมายของสหกรณ์

ภาพที่ 4 โครงสร้างของสหกรณ์ออมทรัพย์

ที่มา : ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด (2548)

ประมวลบทความเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ เล่ม 19 น. 159

องค์ประกอบในโครงสร้างองค์การของสหกรณ์ อาจจำแนกได้เป็น 3 ส่วน

ส่วนของผู้ถือหุ้นในสถานะผู้ควบคุม ในโครงสร้างองค์การของสหกรณ์องค์ประกอบที่มีอำนาจสูงสุดคือที่ประชุมใหญ่สมาชิก ซึ่งอยู่ในฐานะเจ้าของและผู้ควบคุมสหกรณ์ ซึ่งที่ประชุมใหญ่สมาชิกจะให้อำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบกิจการเพื่อปฏิบัติหน้าที่แทนตนในการควบคุมสหกรณ์อีกส่วนหนึ่ง

ส่วนของผู้บริหารสหกรณ์ ในโครงสร้างองค์การส่วนของผู้บริหารสหกรณ์ ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ซึ่งจะทำหน้าที่ในการบริหารงานสหกรณ์แทนสมาชิกโดยสมาชิก

ส่วนของฝ่ายจัดการ จะประกอบไปด้วย ผู้จัดการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะทำหน้าที่ในการจัดการสหกรณ์ให้เป็นไปตามนโยบาย ข้อบังคับ และระเบียบของสหกรณ์ภายใต้การอำนวยการของฝ่ายบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรม 9.2.1

1. การคิดอย่างมีหลักนั้น จำแนกออกเป็นที่ประเภท อะไรบ้าง
2. การคิดอย่างมีเหตุผลนั้น จำแนกออกได้เป็นที่ประเภท อะไรบ้าง
3. จงยกตัวอย่างการคิดแบบวงจร นอกเหนือจากที่ยกตัวอย่างไว้ในเอกสารนี้
4. จงยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ความคิดเชิงระบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ของท่าน

เรื่องที่ 9.2.2

การพัฒนาความคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

การคิดเชิงบูรณาการเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาองค์กรโดยรวม เพราะหากขาดความคิดเชิงบูรณาการจะทำให้บุคลากรมีความคิดที่คับแคบ เป็นผลให้เกิดการบริหารและการปฏิบัติงานแบบแยกส่วน เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพ การพัฒนาความคิดเชิงบูรณาการจึงจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์เป็นอย่างยิ่ง

ในเรื่องการพัฒนาความคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์นี้ จะได้จำแนกอธิบายออกเป็น 6 หัวข้อ คือ (1) ความหมายของการคิดเชิงบูรณาการ (2) ลักษณะของการคิดเชิงบูรณาการ (3) คุณสมบัติของนักคิดเชิงบูรณาการ (4) ประโยชน์ของการคิดเชิงบูรณาการ (5) เทคนิคการพัฒนาความคิดเชิงบูรณาการ และ (6) การประยุกต์ใช้ความคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

1. ความหมายของการคิดเชิงบูรณาการ

คำว่า “บูรณาการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง “กระบวนการผสมผสานเชื่อมโยงองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องเป็นระบบ”

ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Integrate” หมายถึง “Combine something in such a way that it becomes fully a part of something else” (Oxford Advanced Learner’s Dictionary) ซึ่งมีความหมายในแนวเดียวกับภาษาไทยนั่นเอง

สำหรับความหมายในเชิงการคิดนั้น ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ให้ความหมายว่า การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้าเป็นส่วนประกอบของอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้สิ่งนั้นเกิดความสมบูรณ์ขึ้น มักเป็นการรวมกันของส่วนประกอบย่อยที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไป ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนทั้งหมดที่ใหญ่กว่า

สุวิทย์ มูลคำ (2547) ให้คำจำกัดความ “การบูรณาการ” หมายถึง การนำหน่วยย่อยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์อาศัยซึ่งกันและกัน มารวมเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนเป็นองค์รวม มีความครบถ้วนสมบูรณ์

ธัญชัย สิงห์มาตย์ (2554) ให้ความหมายการคิดเชิงบูรณาการ ได้ว่า หมายถึง การทำสิ่งที่บกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์โดยการเพิ่มเติมส่วนที่ยังขาดอยู่เข้าไป หรือเป็นการนำส่วนประกอบย่อยมารวมกันตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไป เพื่อทำให้เป็นส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดที่ใหญ่กว่า เช่น หน่วย ก 1 หน่วย ก 2 และหน่วย ก 3 หากนำมารวมกันก็กลายเป็นหน่วย ก ความหมายในภาษาไทย หมายถึง การเอามารวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากนำความหมายในภาษาอังกฤษและภาษาไทยมารวมกันน่าจะหมายถึงคล้ายกับคำเหล่านี้ คือ คำว่า เชื่อมโยง ก็หมายถึงการนำมาเชื่อมกันให้มีความสมบูรณ์ รวมกันหรือร่วมกัน ก็หมายถึง การนำมารวมกันให้ครบสมบูรณ์นั่นเอง การผนวก การประสาน การเติมเต็ม ดังนั้น หากสรุปการบูรณาการ ก็หมายความว่า การนำมารวมกันเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ มีความครบตามองค์ประกอบนั่นเอง

วารุณี คงมันกลาง (2553) ให้ความหมายการบูรณาการไว้ว่า หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ สมดุลในตัวเองจะนำไปใช้ประโยชน์ได้

สุธณี บิณฑสันต์ แห่งสถาบัน Pic Smort ให้ความหมายการคิดเชิงบูรณาการไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงแนวคิดที่แยกส่วนให้เข้ากับเรื่องที่เป็นแกนหลักได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้เรื่องที่เป็นแกนหลักนั้น มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยวิธีการมองภาพรวม (holistic view) และการใช้สหวิทยาการหรือการใช้ศาสตร์แขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากนิยามดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า การคิดเชิงบูรณาการ หมายความว่า การคิดแบบประสาน เชื่อมโยง โครงข่าย และหลอมรวมให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ มีความเป็นเอกภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ลักษณะของการคิดเชิงบูรณาการ

การคิดเชิงบูรณาการมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

2.1 เป็นการคิดแบบผสมผสาน (Combination)

การคิดเชิงบูรณาการเป็นการคิดในแบบผสมผสาน ทั้งปัจจัย องค์ประกอบ ทรัพยากร รวมทั้งแนวความคิดที่หลากหลายทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันรวมเข้าด้วยกันให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้น

2.2 เป็นการคิดอย่างครอบคลุม (Inclusive)

การคิดเชิงบูรณาการเป็นการคิดอย่างครอบคลุม ขยายวงกว้างเชื่อมโยงโครงข่ายทั้งหมด ไม่คับแคบหรือจำกัดแหวดเฉพาะด้าน ฉะนั้น การคิดเชิงบูรณาการจะครอบคลุมปัจจัยหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

2.3 เป็นการคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic)

การคิดเชิงบูรณาการเป็นการคิดอย่างเป็นระบบ การคิดอย่างแบบผสมผสานและครอบคลุม ดังกล่าว ต้องจัดให้เป็นระบบ ไม่ปะปะ ยุ่งเหยิง หรือสับสนวุ่นวาย ฉะนั้น ความครบถ้วนสมบูรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

2.4 เป็นการคิดอย่างองค์รวม (Holistic)

การคิดเชิงบูรณาการเป็นการคิดอย่างองค์รวม หรือคิดถึงภาพรวม (big picture) ทั้งหมด ซึ่งมีความครอบคลุมทุกองค์ประกอบอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ มิใช่คิดแบบแยกส่วน (Partial) ที่คำนึงแต่ส่วนย่อย อันเป็นประโยชน์เฉพาะตนเท่านั้น

2.5 เป็นการคิดที่เป็นเอกภาพ (Unity)

การคิดเชิงบูรณาการเป็นการคิดที่เป็นเอกภาพ คือ มีความสอดคล้องกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากขาดความเป็นเอกภาพก็จะมีแต่ความขัดแย้ง แปรกแยก ขาดตกบกพร่อง ซึ่งความครบถ้วนสมบูรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

3. คุณสมบัติของนักคิดเชิงบูรณาการ

นักคิดเชิงบูรณาการ มีคุณสมบัติพื้นฐาน 10 ประการ ดังนี้

3.1 เป็นนักประสาน

นักคิดเชิงบูรณาการมีคุณสมบัติในการเป็นนักประสาน เพราะการที่จะบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องประสานกับทุกฝ่าย ทั้งในด้านบุคลากร การบริหารจัดการและการปฏิบัติงานทั้งกระบวนการ

3.2 มีทัศนคติเชิงบวก

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องมีทัศนคติเชิงบวก ซึ่งจะส่งผลให้การคิด การพูด การกระทำ และพฤติกรรมมีลักษณะเป็นพลังในเชิงบวก จึงจะสามารถบูรณาการในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดในสิ่งที่แปลกแตกต่าง คิดใหม่ คิดนอกกรอบ เพราะการยึดติดกับความเก่า จำกัดอยู่แต่ในกรอบความคิดเดิม จะไม่สามารถคิดบูรณาการให้มีประสิทธิภาพได้เลย

3.4 รักการทำงานเป็นทีม

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องรักการทำงานเป็นทีม มีความสุขในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งการร่วมคิด ร่วมมือร่วมใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำงาน ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมสรุปบทเรียน รวมทั้งรับผิดชอบร่วมกัน จึงจะสามารถคิดบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 มีจิตสาธารณะ

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องมีจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว ความสำเร็จของส่วนรวมมาก่อนความสำเร็จส่วนบุคคล รู้จักเสียสละ มีคุณธรรมจริยธรรม การขาดจิตสาธารณะ มุ่งแต่ประโยชน์และความสำเร็จส่วนตนแต่ฝ่ายเดียว จะไม่สามารถคิดบูรณาการให้มีประสิทธิภาพได้

3.6 มีวิสัยทัศน์

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องมีวิสัยทัศน์ คิดกว้างไกล มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น คิดไปล่วงหน้า มองไปในอนาคต เข้าใจการเปลี่ยนแปลง การขาดวิสัยทัศน์จะทำให้ความคิดคับแคบ คิดแต่ผลประโยชน์หรือความสำเร็จเฉพาะหน้า จะทำให้ไม่สามารถคิดบูรณาการให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้

3.7 มีระบบการคิด

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องคิดอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ จะต้องคิดอย่างมีหลัก มีเหตุผล มีการจัดระเบียบ มีรูปแบบ มีกรอบ และมีวัตถุประสงค์ การไม่มีระบบคิดจะทำให้คิดอย่างปะปะ ยุ่งเหยิง ซึ่งจะอุปสรรคสำคัญต่อการคิดเชิงบูรณาการ

3.8 มีความคิดเชิงสัมพัทธ์

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องมีความคิดเชิงสัมพัทธ์ เข้าใจได้ว่าทุกสรรพสิ่งไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่อย่างโดดๆ ได้ ล้วนแต่ต้องเกี่ยวเนื่องผูกพันสิ่งอื่น ทุกสรรพสิ่งย่อมมีความแตกต่างกัน มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งอื่นเสมอ การขาดความคิดเชิงสัมพัทธ์จึงเป็นนักคิดเชิงบูรณาการที่ดีไม่ได้

3.9 เป็นนักวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องเป็นนักวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา การประสาน เชื่อมโยงโครงข่ายหรือหลอมรวมหลายสิ่งเข้าด้วยกัน ทั้งสิ่งที่เหมือนกัน คล้ายกัน รวมทั้งแตกต่างกัน ย่อมจะเกิดปัญหาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นักคิดเชิงบูรณาการจึงต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา จึงจะสามารถคิดบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.10 เป็นนักจัดการทรัพยากร

นักคิดเชิงบูรณาการจะต้องเป็นนักจัดการทรัพยากร กล่าวคือ จะต้องประสาน เชื่อมโยงโครงข่ายทรัพยากรทั้งหลายหลอมรวมเข้าด้วยกันให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ฉะนั้นนักคิดเชิงบูรณาการจึงต้องมีคุณสมบัติของการเป็นนักจัดการทรัพยากรด้วย

4. ประโยชน์ของการคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

การคิดเชิงบูรณาการมีประโยชน์ทั้งในการทำงานและการใช้ชีวิตอย่างน้อย 10 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1 ช่วยให้คิดได้อย่างครอบคลุมและครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในทุกมิติ

4.2 ช่วยลดความผิดพลาดหรือความเสียหายจากคิดแยกส่วนหรือคิดไม่รอบด้าน

- 4.3 ช่วยจัดระเบียบการทำงานให้เป็นระบบและเป็นกระบวนการยิ่งขึ้น
- 4.4 ช่วยให้การทำงานเป็นทีมและการประสานงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างราบรื่นยิ่งขึ้น
- 4.5 ช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในการทำงาน
- 4.6 ช่วยแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้าน ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 4.7 ช่วยสร้างความสามัคคีและความสมานฉันท์ในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน
- 4.8 ช่วยให้การงานและการใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีคุณภาพ มีความสุข และมีความยั่งยืน
- 4.9 ช่วยให้การบริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด
- 4.10 ช่วยให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาองค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์

5. เทคนิคการพัฒนาความคิดเชิงบูรณาการ

เทคนิคการพัฒนาความคิดเชิงบูรณาการมี 10 ประการ ดังต่อไปนี้

- 5.1 ฝึกคิดให้รอบด้าน ครอบคลุม ครบถ้วน หากมุ่งคิดแต่เพียงด้านหนึ่งด้านใด หรือเพียงแง่มุมเดียว จะทำให้คับแคบ ไม่อาจคิดบูรณาการได้
- 5.2 ฝึกมองภาพใหญ่ (Big picture) หรือมององค์รวม (Holistic) อย่ามองเฉพาะแต่ภาพเล็ก ภาพย่อย หรือมองแยกส่วนแต่อย่างเดียว
- 5.3 ฝึกการประสาน และเชื่อมโยงโครงข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งความคิด แผนงาน โครงการ และทรัพยากรอื่น ๆ
- 5.4 ฝึกพิจารณาให้ครบทุกองค์ประกอบ ทุกหลักเกณฑ์ ทุกกระบวนการ รวมทั้งทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นสุดท้าย
- 5.5 ฝึกฝนการศึกษาแบบสหวิทยาการ อย่าเจาะจงเพียงเฉพาะวิทยากรอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น แต่สหวิทยาการย่อมมีความเกี่ยวเนื่อง สัมพันธ์กันไม่มากนักน้อย
- 5.6 ฝึกเปรียบเทียบทั้งเครือข่าย ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและเกี่ยวข้องโดยอ้อม รวบรวมสิ่งที่เหมาะสมกัน และประสานสิ่งที่แตกต่างกัน
- 5.7 ฝึกหาเอกภาพในความหลากหลาย หรือสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในท่ามกลางความแตกต่างนั่นเอง
- 5.8 ฝึกรวมสิ่งที่ดี เติมเต็มส่วนที่ขาด นำสิ่งที่ดีมารวมกันเพื่อเกื้อหนุนให้ดียิ่งขึ้น สำหรับส่วนที่ขาดก็พยายามเติมเต็มให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 5.9 ฝึกหาความเป็นไปได้ในสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ เช่น ใช้พิษเพื่อแก้พิษ จุดไฟเผาป่าเพื่อตัดทางไฟที่กำลังรุกรามไหม้ป่า เป็นต้น
- 5.10 ฝึกต่อยอดความคิดจากความคิด ไม่มีสิ่งใดในจักรวาลนี้ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์พร้อมทุกประการ ฉะนั้น จึงต่อยอดความคิดจากความคิดเดิมให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. การประยุกต์ใช้ความคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

จากลักษณะความคิดเชิงบูรณาการซึ่งเป็นการคิดแบบผสมผสาน คิดอย่างรอบคอบ คิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างองค์รวม และเป็นการคิดที่เป็นเอกภาพ

การนำมาใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ ที่ต้องบูรณาการความคิดกับปัจจัยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ภายใน และปัจจัยแวดล้อมดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแผนกลยุทธ์ที่ต้องนำวิธีการหรือมาตรการที่จะทำให้ภารกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตามแผนบรรลุวิสัยทัศน์ของสหกรณ์ที่กำหนดขึ้น โดยกลยุทธ์ที่วิเคราะห์จะถูกนำไปพัฒนาหรือปรับปรุงให้เป็นแผนงานและโครงการของสหกรณ์ต่อไป

กลยุทธ์ในการพัฒนาความคิดของทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ โดยทั่วไปจะใช้หลักของ SWOT คือการคิดวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ของปัจจัย ทั้งปัจจัยแวดล้อมภายนอกและภายใน

หลักการวิเคราะห์ SWOT อยู่บนสมมติฐานของจุดแข็ง (Strengths) และโอกาส (Opportunities) คือปัจจัยเสริมสร้างองค์กรให้มีศักยภาพส่วนจุดอ่อน (Weakness) และอุปสรรค (Threats) เป็นปัจจัยที่ทำให้ศักยภาพองค์กรถดถอย

จุดแข็ง คือ จุดได้เปรียบ จุดที่สามารถแข่งขันได้ เป็นจุดที่เหนือกว่าคู่แข่ง เช่น ภาพพจน์ของสหกรณ์ สถานะด้านการเงิน

จุดอ่อน คือ จุดเสียเปรียบ จุดด้อย จุดที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานหลายด้าน เช่น ความสามารถในการบริหารสหกรณ์ เงินทุนน้อย เป็นต้น

โอกาส คือ ช่องทางที่สามารถจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กร เช่น การปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีในสหกรณ์อย่างรวดเร็ว

อุปสรรค คือ ภาวะเศรษฐกิจถดถอย การออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของราชการที่ควบคุมกำกับสหกรณ์ หรือคู่แข่งมีอำนาจต่อรองมากขึ้น

ตัวอย่าง การคิดวิเคราะห์เชิงบูรณาการ ทั้งปัจจัยแวดล้อมภายนอก ภายใน และปัจจัยแวดล้อมดำเนินการ

ตัวอย่างผลการวิเคราะห์แบบบูรณาการ ปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อชี้ให้เห็นถึงองค์กรและระบบจัดการอุปสรรค โอกาส จุดแข็ง และจุดอ่อนของสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยแวดล้อมภายนอก

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

โอกาส	อุปสรรค
- ดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์สูง สหกรณ์ก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้น	- หนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น เนื่องจากการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย และค่าครองชีพสูงขึ้น สมาชิกอาจไม่มีเงินจ่ายเงินกู้แต่ละเดือน หรืออาจจะจ่ายเงินกู้แต่ละเดือนล่าช้า ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดหนี้สูง (NPL) ได้
- ดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์ต่ำ สมาชิกผู้ฝากเงินก็ได้รับดอกเบี้ยน้อยลง สหกรณ์ก็มีค่าใช้จ่ายน้อยลงด้วย	

ปัจจัยแวดล้อมดำเนินการ

ปัจจัยด้านคู่แข่ง

โอกาส	อุปสรรค
- ธนาคารพาณิชย์ให้ดอกเบี้ยเงินฝากต่ำกว่าสหกรณ์ สมาชิกก็จะนำเงินมาฝากกับสหกรณ์เพิ่มขึ้น	- การบริการสินเชื่อ หากสหกรณ์บริการล่าช้า ไม่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ สมาชิกก็จะไปใช้บริการที่อื่น ๆ ที่ให้ความสะดวกสบาย ไม่ต้องใช้เวลารอนาน และอนุมัติธุรกรรมด้านการเงินเร็วกว่า
- ธนาคารพาณิชย์คิดดอกเบี้ยสูงกว่าสหกรณ์ สมาชิกจะกลับมากู้เงินกับสหกรณ์ เพราะค่าใช้จ่ายในการเสียดอกเบี้ยน้อยลง	

ปัจจัยแวดล้อมภายใน

ปัจจัยด้านการเงิน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- การกำหนดนโยบายด้านการเงิน และการบริหารเงินให้มีอัตราหนี้สูญต่ำหรือหนี้สูญน้อยที่สุด ผลลัพธ์คือ สหกรณ์มีผลกำไรสูงขึ้น และสามารถทำผลกำไรไปจัดสรรเงินปันผลสำหรับผู้ถือหุ้นและเงินเฉลี่ยคืน	- อัตราส่วนสภาพคล่องทางการเงินต่ำ ส่งผลคือขาดเงินทุนหมุนเวียน เช่น สมาชิกมาถอนเงิน สหกรณ์ไม่มีเงินจ่าย

สำหรับสมาชิกที่กู้	
--------------------	--

ปัจจัยด้านระบบงาน และการควบคุมภายใน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- การจั้ดระบบงานที่ดี การบริการที่สะดวกรวดเร็ว การให้บริการเงินกู้ เงินฝาก การจั้ดสวัสดิการให้กับสมาชิกที่ประทับใจ จะส่งผลดีในการดำเนินงานของสหกรณ์	- การไม่รายงานผลการตรวจสอบกิจการอย่างต่อเนื่อง จะมีผลต่อความถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของสหกรณ์ ซึ่งเป็นปัญหาต่อการบริหาร
	การไม่รายงานผลของผู้ตรวจสอบบัญชี ต่อสหกรณ์ ทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการบริหารงาน เช่น การนำเงินไปลงทุนไม่สอดคล้องเป็นไปตาม พรบ.

กิจกรรม 9.2.2

1. การคิดเชิงบูรณาการมีลักษณะสำคัญประการใดบ้าง
2. คุณสมบัติของนักคิดเชิงบูรณาการมีประการใดบ้าง
3. จงยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ความคิดเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ของท่าน

ตอนที่ 9.3

การพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในสหกรณ์

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ ของตอนที่ 9.3 แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

9.3.1 การพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

9.3.2 การพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

แนวคิด

1. การคิดเชิงวิเคราะห์ คือ การคิดพิจารณาใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล มีขอบเขต และเป็นแนวตั้งในลักษณะของการเจาะลึก สำหรับการตีค่าหรือประเมินค่าของข้อมูล เครื่องมือที่ช่วยในการวิเคราะห์มี 8 ประการ คือ (1) การสังเกต(2) การตั้งคำถาม (3) การใช้เหตุผล (4) การตีกรอบ (5) การหาคำนำหนัก (6) การแยกส่วน (7) การรวมกัน และ (8) การค้นคว้าวิจัย สำหรับเทคนิคการคิดเชิงวิเคราะห์ที่สำคัญมี 10 ประการ คือ (1) การตีความ (2) การสรุปความ (3) การระดมสมอง (4) การเชื่อมโยงข้อมูล (5) การสืบค้น ประติดประต่อ (6) การหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (7) การตอบคำถาม 5 Ws 1 H (8) การประเมินปัจจัย (9) การหาความเป็นไปได้ และ (10) การจับกุญแจสำคัญ การคิดเชิงวิเคราะห์ที่นำมาใช้การดำเนินงานของสหกรณ์ ส่วนมากจะนำมาใช้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ทางการเงิน เช่น การวางแผนการเงิน การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหาเงินทุน การตัดสินใจเกี่ยวกับการสรรหาเงินทุน การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายเงินปันผล การควบคุมทางการเงิน เป็นต้น
2. การคิดเชิงสร้างสรรค์ คือ การคิดนอกกรอบในลักษณะเป็นแนวราบที่ขยายขอบเขตออกไปกว้างขวางไปสู่ความคิดที่แปลกใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากความคิดเดิมและเป็นเชิงบวกหรือเป็นประโยชน์ ลักษณะพิเศษของความคิดสร้างสรรค์มี 5 ประการ คือ (1) เป็นกระบวนการ (2) เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว (3) เป็นการมุ่งแก้ปัญหา (4) เป็นความคิดเชิงบวก และ (5) เป็นทักษะ เทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มี 10 ประการ คือ (1) ฝึกใช้ความคิดตลอดเวลา (2) ฝึกคิดอย่างรอบด้าน (3) พยายามสลัดความคิดครอบงำ (4) ฝึกคิดวิเคราะห์และจัดระบบความคิด (5) ฝึกให้มีหัวใจนักปราชญ์ (6) ฝึกเป็นคนช่างสังเกตและจดจำ (7) ฝึกการระดมสมอง (8) พยายามสร้างโอกาสแห่งความบังเอิญ (9) ไม่กลัวการเสียหายหรือความล้มเหลว และ

(10) ไม่ย่ำรอยอยู่กับความสำเร็จเดิม ความคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นความคิดในการสนองตอบความต้องการของสมาชิกให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ สู่ความเป็นเลิศที่สะดวกรวดเร็ว เรียบง่ายต่อการให้บริการกับสมาชิก เช่น การใช้สมาร์ตการ์ดตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นเงินฝาก เงินกู้ ผลตอบแทน และสวัสดิการต่าง ๆ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 9.3 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายการคิดเชิงวิเคราะห์และนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ได้
2. อธิบายการคิดเชิงสร้างสรรค์และนำไปฝึกฝน ประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ได้

เรื่องที่ 9.3.1

การพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นทักษะพื้นฐานสำคัญของบุคลากร ทั้งนี้เพราะการวิเคราะห์เป็นปัจจัยสำคัญของการแก้ไขปัญหา การวิเคราะห์เป็นตัวเชื่อมระหว่างข้อมูลกับการใช้ดุลพินิจเพื่อการแก้ปัญหาและตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรโดยทั่วไป รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ด้วย

ในเรื่องการพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์นี้ จะได้แยกกล่าวเป็น 7 หัวข้อ คือ (1) ความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์ (2) ลักษณะของการคิดเชิงวิเคราะห์ (3) คุณสมบัติของนักวิเคราะห์ (4) การวิเคราะห์ข้อมูล (5) เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ (6) เทคนิคการพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์ และ (7) การประยุกต์ใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

1. ความหมายของการคิดเชิงวิเคราะห์

คำว่า “วิเคราะห์” สำหรับความหมายทางภาษานั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำจำกัดความว่า หมายถึง “ใคร่ครวญ เช่น วิเคราะห์เหตุการณ์, แยกออกเป็นส่วน ๆ เพื่อศึกษาให้ถ่องแท้ เช่น วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ วิเคราะห์ข่าว” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Analytical” (adj.) หรือ “Analyse” (v.) หมายถึง “Separate into its parts in order to study its nature or structure” (Oxford Advanced Learner’s Dictionary) ซึ่งมีความหมายในแนวเดียวกันกับภาษาไทยนั่นเอง

สำหรับความหมายในทางวิชาการนั้น ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดเชิงวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกแจกแจงองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

สุวิทย์ มูลคำ (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดวิเคราะห์หมายถึง ความสามารถในการจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริง หรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

วณิช สุรรัตน์ (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดวิเคราะห์ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่มีคุณค่าของมนุษย์ เป็นความคิดที่เต็มไปด้วยสาระ มีคุณภาพ โดยแสดงออกมาในลักษณะของการให้เหตุผล และการตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยความสมบูรณ์เพียบพร้อมทางด้านสติปัญญา การคิดวิเคราะห์จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สำหรับการสร้างความเจริญทั้งแก่บุคคล และวิทยาการต่าง ๆ ในทุก ๆ สาขา เนื่องจากการคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งของจิตใจมนุษย์ จึงควรทราบหน้าที่หลักของจิตใจมนุษย์ว่าประกอบด้วยส่วนประกอบอะไรบ้าง แต่ละส่วนมีหน้าที่อย่างไร

วัฒนา ก้อนเชื้อรัตน์ (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดวิเคราะห์หมายถึง การแยกแยะข้อมูลหรือส่วนประกอบออกเป็นส่วนย่อย ๆ และตรวจสอบหรือจัดโครงสร้าง หาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้ได้ความรู้ ความเข้าใจ หาเหตุผลของสิ่งที่เกิดขึ้น ไขปัญหา ไขประเมินค่า ตัดสินใจ และใช้สร้างสรรค์สิ่งใหม่

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า การจำแนกแจกแจง หรือจำแนกแยกแยะ รวมทั้งการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล นั้น เป็นวิธีการหรือเทคนิคในการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีการหรือเทคนิคการวิเคราะห์ก็ได้จำกัดอยู่แต่เพียงเท่านี้ ยังมีวิธีการหรือเทคนิคอื่น ๆ อีกมากมาย ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ความหมายที่แท้จริงของ “การคิดเชิงวิเคราะห์” ที่เป็นความคิดรวบยอด แต่มีความหมายครอบคลุมและเข้าใจได้อย่างง่ายที่สุดก็คือ “การคิดพิจารณาใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล มีขอบเขต และเป็นแนวตั้ง (Vertical) ในลักษณะของการเจาะลึก สำหรับการตีค่าหรือประเมินค่าของข้อมูล” หรือสอดคล้องกับสำนวนไทยที่เข้าใจกันดีอยู่แล้วว่า “วิเคราะห์เจาะลึก” นั่นเอง

2. ลักษณะของการคิดเชิงวิเคราะห์

การคิดเชิงวิเคราะห์ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

2.1 เป็นการคิดที่มีเหตุผล (Rational Thinking)

การคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นการคิดที่เน้นเหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหาความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล หรือการค้นหาคำความเป็นไปได้ในเชิงตรรกวิทยา (Logic)

2.2 เป็นการคิดที่คาดคะเนได้ (Predictable)

การคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นการคิดที่สามารถทำนาย คาดการณ์ หรือพยากรณ์ได้ แต่จะถูกจะผิดก็เป็นอีกกรณีหนึ่ง หรือขึ้นอยู่กับคุณภาพในการวิเคราะห์นั้น ๆ

2.3 มีขอบเขตแน่นอน (Convergent)

การคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นการคิดที่มีขอบเขตแน่นอนเฉพาะเจาะจง การที่จะวิเคราะห์สิ่งใด ต้องจำกัดขอบเขตของสิ่งนั้นให้แน่ชัดเสียก่อนจึงทำการพิจารณาใคร่ครวญได้

2.4 เป็นแนวตั้ง (Vertical)

การคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นการคิดในแนวตั้ง (Vertical Thinking) คือพิจารณาใคร่ครวญสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ละเอียดลึกซึ้ง ครบถ้วนชัดเจนมากที่สุด มีความลุ่มลึก หรือมีลักษณะ “เจาะลึก” ดังกล่าวมาแล้วนั่นเอง

อนึ่ง การคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นการคิดที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับความคิดเชิงสร้างสรรค์มากที่สุด นั่นคือ การคิดเชิงวิเคราะห์เน้นทางสมองซีกซ้าย แต่ความคิดเชิงสร้างสรรค์เน้นที่สมองซีกขวา และมีลักษณะความแตกต่างตรงกันข้ามกันสุดขั้วชนิดข้อต่อข้อ ดังนี้

(1) การคิดเชิงสร้างสรรค์เน้นจินตนาการ (Imaginative) ไม่ต้องอาศัยเหตุผล การคิดอยู่ในกรอบของเหตุผลยากที่จะคิดสร้างสรรค์ได้

(2) การคิดเชิงสร้างสรรค์คาดคะเนได้ยาก (Unpredictable) เพราะเป็นเรื่องของจินตนาการ การริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ จึงยากที่จะคาดคะเน

(3) การคิดเชิงสร้างสรรค์มีลักษณะกว้างกระจาย (Divergent) เป็นความคิดที่แปลกแตกต่าง หรือคิดนอกกรอบ ไม่ใช่มีขอบเขตดังเช่นการคิดเชิงวิเคราะห์

(4) การคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นการคิดแนวราบ (Lateral Thinking) ออกไปด้านข้าง กว้างกระจายไปโดยรอบ มิใช่เจาะลึกเป็นแนวตั้งดังเช่นการคิดเชิงวิเคราะห์

3. คุณสมบัติของนักวิเคราะห์

นักคิดเชิงวิเคราะห์ควรประกอบไปด้วยคุณสมบัติ 4 มี 4 ช่าง และ 4 ขอบ ดังต่อไปนี้

3.1 ลักษณะ 4 มี

(1) มีสติปัญญา

นักคิดเชิงวิเคราะห์ควรมีสติปัญญา หรือความเฉลียวฉลาดทางสมองเฉพาะด้าน อยู่ในขั้นปานกลางขึ้นไป แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นคนฉลาดมาก หรือต้องระดับอัจฉริยะ

(2) มีสมาธิและความจำดี

นักคิดวิเคราะห์ควรมีสมาธิเพื่อให้จิตใจจดจ่ออยู่กับการพิจารณาใคร่ครวญได้อย่างแน่วแน่ และการมีความจำดี จะเป็นประโยชน์ในการดึงข้อมูลในสมองมาใช้ได้ในสถานการณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ

(3) มีเหตุผล

นักคิดเชิงวิเคราะห์จะต้องเป็นคนที่มีเหตุผลอยู่ในขั้นดี ไม่ใช่อารมณ์หรือความรู้สึกในการพิจารณาใคร่ครวญ เพราะการคิดเชิงวิเคราะห์เป็นการคิดที่เน้นเหตุผลเป็นหลัก ดังกล่าวมาแล้ว

(4) มีความสุขุมรอบคอบ

นักคิดวิเคราะห์ควรมีความสุขุมคัมภีรภาพและมีความรอบคอบอยู่ในระดับดีมาก เพราะการวิเคราะห์เป็นเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้ง

3.2 ลักษณะ 4 ช่าง

(1) ช่างคิด

นักคิดเชิงวิเคราะห์ควรจะเป็นคนที่ช่างคิด โดยวิธีการตั้งคำถามใหม่ ๆ อยู่เสมอ และพยายามคิดหาเหตุผลว่า ทำไมและทำไมไม่เป็นเช่นนั้น (Why and why not)

(2) ช่างสงสัย

นักคิดเชิงวิเคราะห์ควรจะเป็นคนที่อยากรู้อยากเห็น ขอบสงสัยและพยายามค้นหาคำตอบให้ได้ มีความกระหายใคร่รู้ต่อเรื่องที่ยังไม่มีคำตอบอยู่เสมอ

(3) ช่างสังเกต

นักคิดเชิงวิเคราะห์ควรจะเป็นคนช่างสังเกต เพราะการวิเคราะห์เป็นเรื่องละเอียดลึกซึ้ง หรือมีลักษณะเป็นแนวตั้งดังกล่าวมาแล้ว ฉะนั้น การสังเกตจะช่วยให้ค้นหาแง่มุมอันคาดไม่ถึงได้

(4) ช่างใคร่ครวญ

นักคิดวิเคราะห์ควรจะชอบพิจารณาใคร่ครวญ เพราะการตีค่าหรือประเมินค่าข้อมูลนั้น บางครั้งมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนมาก คนที่ชอบทำอะไรอย่างรอบคอบจะเป็นนักวิเคราะห์ได้ยาก

3.3 ลักษณะ 4 ชอบ

(1) ชอบสะสมข้อมูลความรู้

นักคิดวิเคราะห์ต้องเป็นนักสะสมข้อมูลด้วยตัวเอง เพราะการวิเคราะห์หมายถึงการตีค่า และประเมินค่าของข้อมูลโดยตรงอยู่แล้ว นักคิดเชิงวิเคราะห์จึงควรจะเป็น “หนอนหนังสือ” ด้วย เพื่อการสะสมข้อมูลความรู้ดังกล่าว

(2) ชอบสืบเสาะค้นคว้า

นักคิดวิเคราะห์ควรจะเป็นคนที่ชอบสืบเสาะค้นคว้าในสิ่งที่ยังไม่รู้หรือยังไม่มีข้อมูลรู้แหล่งว่าจะค้นหาสิ่งใดจากที่ใดได้อย่างกว้างขวาง

(3) ชอบแก้ไขปมปัญหา

นักคิดเชิงวิเคราะห์ควรจะเป็นคนที่ชอบแก้ไขปมปัญหา และสามารถอยู่กับปัญหาได้โดยไม่เครียด เพราะมีทัศนคติที่ดีต่อการแก้ปัญหา โดยมองว่าปัญหาคือโอกาสที่จะได้แสดงฝีมือในการคิดวิเคราะห์และแก้ปมปัญหาให้ได้

(4) ชอบสิ่งที่ซับซ้อนและท้าทาย

นักคิดเชิงวิเคราะห์ควรจะเป็นคนที่ชอบสิ่งที่ซับซ้อนและท้าทาย สิ่งใดยังมีความยากลำบากสูงมาก ยิ่งเป็นแรงกระตุ้นให้อยากคิดวิเคราะห์ เพราะการวิเคราะห์ในบางเรื่องมีบริบทที่ยุ่งยากซับซ้อนต้องอาศัยทั้งเวลาและความอดทน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเป็นปัจจัยพื้นฐานของการวิเคราะห์ หากไม่มีข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ไม่มีคุณภาพ ไม่ว่าจะ เป็นนักวิเคราะห์ที่ยอดเยี่ยมเพียงใด ก็ไม่อาจจะสร้างคุณภาพของการวิเคราะห์ขึ้นมาจากความว่างเปล่าได้ ซึ่งในหัวข้อนี้จะได้จำแนกข้อมูลออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

4.1.1 จำแนกตามการวัดค่า (Measure)

การจำแนกข้อมูลตามการวัดค่านั้น อาจจำแนกออกได้เป็น 2 ชนิด ดังนี้

(1) ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data)

ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่อาจวัดค่าเป็นจำนวนมากน้อยได้ชัดเจนด้วยเครื่องมืออย่างง่าย ๆ เช่น การชั่ง การตวง การวัด การนับ เป็นต้น

(2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่วัดค่าได้ยากกว่าข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งต้องใช้เครื่องมือวัดที่ซับซ้อนมากขึ้น หรือต้องกำหนดกฎเกณฑ์ในการวัดให้ชัดเจนเสียก่อน

4.1.2 จำแนกตามการสัมผัส (Touch)

การจำแนกข้อมูลตามการสัมผัสนี้ อาจจำแนกออกได้เป็น 2 ชนิด ดังนี้

(1) ข้อมูลเชิงรูปธรรม (Natural Form)

ข้อมูลเชิงรูปธรรม เป็นข้อมูลที่สามารถสัมผัสได้ด้วยอวัยวะการรับรู้ภายนอก คือ ตา หู ผิวหนัง จมูก และลิ้น ซึ่งได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการชิมรส

(2) ข้อมูลเชิงนามธรรม (Abstract)

ข้อมูลเชิงนามธรรม เป็นข้อมูลที่ไม่อาจรับรู้ได้ด้วยอวัยวะการรับรู้ภายนอก แต่อาจสัมผัสได้ด้วยความรู้สึกภายในหรือจิตใจ เช่น ความดี เป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ เป็นต้น

4.1.3 จำแนกตามน้ำหนัก (Weight)

การจำแนกข้อมูลตามลักษณะของน้ำหนักความน่าเชื่อถือนั้น อาจจำแนกออกได้เป็น 7 ประการ ดังนี้

(1) ข้อเท็จจริง (Facts)

(2) การอ้างอิง (Reference)

(3) การคาดการณ์ (Forecast)

(4) ความคิดเห็น (Opinion)

(5) ข้อกล่าวอ้าง (Rumour)

(6) ความรู้สึก (Feeling)

(7) ความเชื่อ (Belief)

ข้อเท็จจริงมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งสามารถชี้หรือตัดสินว่าจริงหรือเท็จ ถูกหรือผิดได้ชัดเจน ส่วนข้ออื่น ๆ นั้น ความน่าเชื่อถือขึ้นอยู่กับตัวแปรมากมาย แม้กระทั่งความเชื่อเอง ก็ยืนยันจริงหรือเท็จ ถูกหรือผิดได้ยาก หากไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้

ในเรื่องการวิเคราะห์น้ำหนักความน่าเชื่อถือของข้อมูลนี้ มีหลักที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ซึ่งนักวิเคราะห์ควรนำมาไตร่ตรองหรือคำนึงถึง เพื่อมิให้หลงเชื่อสิ่งใดง่ายเกินไป หลักนั้นได้แก่หลัก “กาลามสูตร” ของพระพุทธองค์ ซึ่งได้ตรัสไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. อย่าเชื่อถือ เพราะการเรียนตามกันมา (อนุสาวะ คือ ความรู้ที่ได้จากผู้อื่น)
2. อย่าเชื่อถือเพราะการสืบทอดกันมา (ปรัมปรา คือ ความรู้ที่มีมาแต่โบราณ)
3. อย่าเชื่อถือเพราะการเล่าลือ (จิตติทรา คือ การบอกกล่าวต่าง ๆ กันมา หรือการตื่นข่าว)
4. อย่าเชื่อถือเพราะการอ้างตำรา (ปิฎกสัมปทาน คือ การอ้างตำราที่มีมาแต่ก่อน)
5. อย่าเชื่อถือเพราะคาดเดาเอาเอง (ตักกะ คือ การเก็งความจริงหรือคาดเดาเอาเอง)
6. อย่าเชื่อถือเพราะการคาดคะเน (นยะ คือ การคาดคะเนไว้ล่วงหน้า)
7. อย่าเชื่อถือเพราะการตรึกเองตามอาการที่เห็น (อาการปริวิตกะ คือ การตรึกเอาตามอาการภายนอก)

8. อย่าเชื่อถือเพราะต้องตามธรรมเนียมของตน (ทฤษฎีนี้ซามานักซันติ คือ ถูกกับลัทธิหรือธรรมเนียมความเชื่อของตนเอง)
9. อย่าเชื่อถือเพราะเห็นว่าผู้้นั้นควรเชื่อได้ (ทิพพรูปตา คือ เห็นว่าผู้้นั้นควรเชื่อมาแต่ก่อน)
10. อย่าเชื่อถือเพราะนับถือว่าเป็นครูของตน (สัมโมครุติ คือ เชื่อเพราะผู้้นั้นเป็นครูบาอาจารย์ของตนเอง)

5. เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์

เครื่องมือหรือวิธีการพื้นฐานที่ช่วยในการวิเคราะห์นั้น อาจจำแนกออกได้เป็น 8 ประการ ดังนี้

5.1 การสังเกต (Observation)

การสังเกตเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้วิเคราะห์ได้อย่างเจาะลึกและตรงประเด็นยิ่งขึ้น การสังเกตที่ดีควรมีลักษณะอย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้

- (1) เป็นระบบ
- (2) รอบด้าน
- (3) ลงลึกในรายละเอียด
- (4) ค้นหาสิ่งผิดปกติ
- (5) ตั้งคำถามชวนสงสัย
- (6) บันทึกจดจำ

5.2 การตั้งคำถาม (Inquiry)

การตั้งคำถามเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้ตีค่าหรือประเมินค่าของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การตั้งคำถามในการวิเคราะห์นั้น อาจจำแนกได้เป็น 6 ประการ ดังนี้

- (1) ถามความหมาย
- (2) ถามขอบเขต
- (3) ถามแจกแจง
- (4) ถามเหตุผล
- (5) ถามเจาะประเด็น
- (6) ถามสรุป

“การตั้งคำถามเสมือนการเหลาหินสอ
แต่ละคำถามที่ชาญฉลาด
เท่ากับตัดปัญหาให้สั้นลง”
เจอร์ราร์ด ไอ. ไนเรนเบิร์ก

5.3 การใช้เหตุผล (Rationality)

การใช้เหตุผลเป็นลักษณะเด่นของการวิเคราะห์ การใช้แต่อารมณ์และความรู้สึก ไม่อาจทำให้การวิเคราะห์มีคุณภาพได้เลย ฉะนั้น การวิเคราะห์จึงต้องประกอบด้วยการใช้เหตุผลเสมอ

สำหรับการจำแนกแยกแยะเหตุผล ทั้งประเภทของเหตุผลและประเภทของผลนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับการคิดอย่างมีเหตุผล ในเรื่องความคิดเชิงระบบ ดังกล่าวมาแล้ว

5.4 การตีกรอบ (Frame)

การตีกรอบจะช่วยให้การวิเคราะห์อยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้ ไม่กว้างกระจายออกไป แต่เจาะลึกลงไปได้ตรงตามลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์ การตีกรอบอาจจำแนกได้ 4 ประการ ดังนี้

- (1) การให้คำจำกัดความ (Definition)
- (2) การจำกัดขอบเขต (Area)
- (3) การกำหนดหลักเกณฑ์ (Criterion)
- (4) การออกกฎกติกา (Rules)

5.5 การหาค่าน้ำหนัก (Weight)

การหาค่าน้ำหนักเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการตีค่าหรือประเมินค่าของข้อมูล ฉะนั้น การหาค่าน้ำหนักจึงเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจำแนกการหาค่าน้ำหนักได้ 5 ประการ ดังนี้

- (1) การใช้มาตราการวัด (Measure)
- (2) การคิดค่าเฉลี่ย (Mean)
- (3) การหาความถี่ (Frequency)
- (4) การเปรียบเทียบ (Compare)
- (5) การเทียบเคียง (Relativity)

5.6 การแยกส่วน (Parting)

การแยกส่วนจะทำให้การพิจารณา หรือตีค่าข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการวิเคราะห์ การแยกส่วนที่สำคัญมี 5 ประการ ดังนี้

- (1) จำแนก (Classify)
- (2) แยกแยะ (Separate)
- (3) แจกแจง (Explain in Detail)
- (4) กลั่นกรอง (Screen)
- (5) สະສາງ (Clarify)

5.7 การรวมกัน (Combination)

การรวมกันจะทำให้การพิจารณาหรือตีค่าข้อมูลได้เป็นระเบียบยิ่งขึ้น จึงเป็นเครื่องมือประการหนึ่งที่ช่วยให้การวิเคราะห์มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจำแนกได้ 5 ประการ ดังนี้

- (1) รวมสิ่งที่เหมือนกัน (The Same)
- (2) รวมสิ่งที่ใกล้เคียงกัน (Similarity)
- (3) รวมสิ่งที่แตกต่างกัน (Difference)
- (4) รวมสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน (Converse)

5.8 การค้นคว้าวิจัย (Research)

การค้นคว้าวิจัยจะทำให้การจำแนกข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ได้ดียิ่งขึ้น ข้อมูลที่จำแนกตามลักษณะของการวิจัยมี 5 ประการ ดังนี้

- (1) ข้อเท็จจริง (Facts)
- (2) เจตคติ (Attitude)
- (3) การตัดสินใจ (Judgement)
- (4) ทักษะ (Skill)
- (5) การทดสอบและการทดลอง (Test and Experiment)

6. เทคนิคการพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์

การคิดเชิงวิเคราะห์มีเทคนิคสำคัญ ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น 10 ประการ ดังต่อไปนี้

6.1 การตีความ (Interpretation)

การตีความเป็นการหาความหมายที่แท้จริงของข้อมูล เพื่อให้ได้ค่าของข้อมูลที่ต้องการแม่นยำ จึงต้องทำความเข้าใจกับการตีความข้อมูลให้กระจ่างเสียก่อน ซึ่งมีหลักการตีความดังต่อไปนี้

6.1.1 ตีความตามลายลักษณ์อักษร

หากมีลายลักษณ์อักษรชัดเจนแล้ว ต้องตีความตามลายลักษณ์อักษรนั้น ๆ โดยมีข้อควรคำนึงว่า ต้องตีความให้ตรงตามคำศัพท์ ซึ่งมีคำศัพท์ 2 ประเภท ดังนี้

- (1) คำศัพท์สามัญ (General Term)
- (2) คำศัพท์เทคนิค (Technical Term)

6.1.2 ตีความตามนัยทางภาษา

ภาษาแต่ละภาษย่อมมีนัยทางความหมายที่หลากหลายและแตกต่างกัน ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

- (1) ลีลาทางภาษา
- (2) สำนวนโวหาร สุภาษิต หรือคำพังเพย

6.1.3 ตีความตามเจตนารมณ์

หากลายลักษณ์อักษรหรือนัยทางภาษาไม่ชัดเจน จะต้องค้นหาเจตนารมณ์ที่แท้จริง ซึ่งอาจค้นหาได้ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

- (1) ความประสงคที่แท้จริง
- (2) ดีความในทำนองเดียวกัน
- (3) ดีความยั้ต้องเป็นเช่นนั้น

6.1.4 ดีความตามข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริงมีหลายระดับ ต้องวิเคราะห์ให้กระจ่างชัด จึงจะได้ผลสรุปที่ถูกต้อง ซึ่งอาจจำแนกข้อเท็จจริงได้ดังนี้

- (1) ความจริงแท้แน่นอน (สัจธรรม)
- (2) ความจริงสมมติ (สมมติสัจจะ)
- (3) ความจริงสัมพันธ์ (จริงแบบเทียบเคียง)
- (4) ความเชื่อว่าเป็นความจริง (อาจเป็นความจริงหรือไม่ก็ได้)

อย่างไรก็ดี การดีความที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน มักเกิดจากปัญหาสำคัญดังนี้

- (1) ภาษาไม่ดี
- (2) ขาดความรอบคอบ
- (3) ขาดความรู้เฉพาะ
- (4) ซื่อเกินไป
- (5) คิดลึกเกินไป
- (6) เชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป
- (7) ตี้อร์นหรือตะแบง

6.2 การสรุปความ (Conclusion)

การสรุปความสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปข้อมูลและสรุปผลของการวิเคราะห์ได้ ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 3 วิธีการ ดังนี้

6.2.1 การย่อความ (Summary)

การย่อความ เป็นการสรุปเรื่องหรือข้อมูลทั้งหมดให้เหลือเฉพาะใจความสำคัญเท่านั้น โดยตัดรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออกไป

6.2.2 การจับประเด็นเป็นหัวข้อ (Main Issue)

การจับประเด็นเป็นข้อ ๆ เป็นการสรุปเรื่องหรือข้อมูลเฉพาะประเด็นสำคัญออกมาเป็นข้อ ๆ โดยตัดคำอธิบาย ส่วนขยาย หรือรายละเอียดที่เป็นข้อมูลปลีกย่อยออกไป

6.2.3 การหาความคิดหลัก (Main Idea)

การหาความคิดหลัก เป็นการสรุปให้เหลือหัวใจที่สำคัญที่สุดเพียงสิ่งเดียวหรือความคิดหลักเพียงความคิดเดียว อาจเป็นการสรุปข้อมูลทั้งหมดให้เหลือเพียงบรรทัดเดียวก็ได้ การหาความคิดหลักจึงเป็นการสรุปความที่สั้นที่สุด

6.3 การระดมสมอง (Brainstorming)

การระดมสมองจะช่วยให้ความคิดหรือแง่มุมในการวิเคราะห์มีความกว้างขวางและลุ่มลึกยิ่งขึ้น การระดมความคิดเชิงวิเคราะห์มีหลัก 3 QS ดังนี้

(1) Q = Question (คำถาม)

ตั้งคำถามหรือตั้งประเด็น เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันคิด หรือหาคำตอบ โดยอาจกำหนดให้มีประธานทำหน้าที่ในการแจกแจงหรือโยนคำถามให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

(2) Q = Quantity (ปริมาณ)

พยายามให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันค้นหาข้อมูล หรือมีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูลและแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงปริมาณอย่างกว้างขวางและครอบคลุมในทุกประเด็น

(3) Q = Quality (คุณภาพ)

จากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันคิดวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบเป็นผลสรุป หรือผลของการวิเคราะห์ได้อย่างมีคุณภาพ

6.4 การเชื่อมโยงข้อมูล (Data Connection)

การเชื่อมโยงข้อมูล คือ การร้อยเรียงข้อมูลที่มีอยู่แล้วเพื่อนำไปสู่คำตอบหรือผลสรุปที่ต้องการ การวิเคราะห์โดยการเชื่อมโยงข้อมูลให้ได้ผลสรุปที่ถูกต้อง จะต้องใช้เทคนิคการตั้งคำถาม 7 ประการ ดังนี้

(1) อะไรเป็นแก่นแกน?

(2) อะไรเป็นประเด็นหลัก?

(3) อะไรเป็นประเด็นรอง?

(4) อะไรเป็นประเด็นย่อย?

(5) อะไรเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้อง?

(6) อะไรเป็นข้อมูลที่ดูเหมือนจะเกี่ยวข้อง?

(7) อะไรเป็นข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง?

เมื่อตอบคำถามดังกล่าวแล้ว ก็นำคำตอบมาร้อยเรียงเข้าด้วยกันให้เป็นระบบ และเชื่อมโยงไปสู่คำตอบหรือผลสรุปที่ต้องการ

6.5 การสืบค้นประติประต่อ (Jigsaw)

การสืบค้นประติประต่อ เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ที่ใช้ในกรณีที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน จึงต้องสืบค้นประติประต่อไปจนกว่าจะพบคำตอบที่ต้องการ (Jackpot) การสืบค้นประติประต่อมีเทคนิค 7 ประการ ดังนี้

(1) กำหนดจุดมุ่งหมาย (Purpose)

(2) มองภาพรวม (Big Picture)

(3) สืบค้นข้อมูล (Quest)

- (4) เชื่อมโยงข้อมูล (Connect)
- (5) คาดการณ์ส่วนที่เหลือ (Forecast)
- (6) ตีกรอบให้แคบลง (Narrow)
- (7) ฟันธงคำตอบ (Jackpot)

6.6 การหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Rational Relative)

การหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Rational Relative) เป็นการให้คำตอบว่า “ทำไม” (Why) องค์ประกอบต่าง ๆ จึงต้องมาอยู่ร่วมกัน อะไรเป็นเหตุและอะไรเป็นผล สิ่งใดเป็นผลที่มีข้อสรุปชัดเจนอยู่แล้ว และสิ่งใดที่ต้องวิเคราะห์เหตุเพื่อนำไปสู่ผลสรุป หรือสิ่งใดที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลชัดเจน และสิ่งใดที่ปราศจากความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล

เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์เชิงเหตุผลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงควรทำความเข้าใจกับแบบของการใช้เหตุผล ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) แบบอนุมาน (Deductive Reasoning)

การใช้เหตุผลแบบอนุมาน (Deductive Reasoning) เป็นการใช้เหตุผลอธิบายชุดขององค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับ หรือเป็นผลสรุปที่ชัดเจนอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องอธิบายเหตุผลให้อยู่ในกรอบ และมีความถูกต้องชัดเจนภายในกรอบนั้น ๆ กล่าวอย่างเข้าใจง่าย ๆ ก็คือ การใช้เหตุผลแบบอนุมาน เป็นการใช้เหตุผลอธิบายหลักการที่มีอยู่อย่างแน่นอนชัดเจนแล้วนั่นเอง

(2) แบบอุปมาน (Inductive Reasoning)

การใช้เหตุผลแบบอุปมาน (Inductive Reasoning) เป็นการใช้เหตุผลพิจารณาปรากฏการณ์หรือรายละเอียดที่เป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลหรือเป็นหลักการ จึงเป็นการใช้เหตุผลจากส่วนย่อยไปสู่หลักการ ต่างจากการใช้เหตุผลแบบอนุมานที่เป็นการใช้เหตุผลจากหลักการไปสู่ส่วนย่อย

อย่างไรก็ดี การหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลมักมีปัญหาอันเนื่องมาจากธรรมชาติของเหตุผลเอง และตัวผู้สรุป ดังนี้

(1) ปัญหาธรรมชาติของเหตุผล

- เป็นนามธรรม
- จับต้องไม่ได้
- หามาตรวัดได้ยาก
- ยากต่อการทำความเข้าใจ
- เกี่ยวพันกับความเชื่อ

(2) ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้สรุป

- ด่วนสรุป
- ไม่รอบคอบ
- ไม่มีความรู้เฉพาะ

- ขาดการฝึกฝน
- เชื่อง่ายเกินไป
- คิดมากเกินไป
- คิดว่าตัวเองถูก
- ดื้อหรือตะแบง

6.7 การตอบคำถาม 5 Ws 1 H

การตอบคำถาม 5 Ws 1 H เป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อเจาะเข้าไปหาคำตอบลึกลงไปถึงในรายละเอียด สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน คำถาม 5 Ws 1 H มีดังนี้

- (1) WHO (ใคร)
- (2) WHAT (ทำอะไร)
- (3) WHERE (ที่ไหน)
- (4) WHEN (เมื่อไร)
- (5) WHY (ทำไม)
- (6) HOW (อย่างไร)

6.8 การประเมินปัจจัย (Factor Assessment)

การประเมินปัจจัย เป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่ออธิบายผลที่เกิดขึ้นแล้วว่าเป็นเพราะเหตุปัจจัยใด หรือเพื่ออธิบายผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตว่าจะเกิดจากเหตุปัจจัยใด การประเมินปัจจัยมีเทคนิคสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

6.8.1 ปัจจัยโดยตรง

ปัจจัยโดยตรง หมายถึงปัจจัยอันเป็นเหตุที่จะก่อให้เกิดผลได้โดยตรง ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) ปัจจัยบวก

ปัจจัยบวก หมายถึง ปัจจัยอันเป็นเหตุที่จะก่อให้เกิดผลในด้านดี หรือเป็นประโยชน์

(2) ปัจจัยลบ

ปัจจัยลบ หมายถึง ปัจจัยอันเป็นเหตุที่จะก่อให้เกิดผลในด้านร้าย หรือเป็นโทษ

6.8.2 ตัวแปรแทรกซ้อน

ตัวแปรแทรกซ้อน หมายถึงปัจจัยที่ไม่คงที่ อาจแปรผันไปตามสถานการณ์ ซึ่งมักจะยากต่อการคาดการณ์และการควบคุม ตัวแปรแทรกซ้อน อาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- (1) ตัวแปรแทรกซ้อนที่เป็นผลบวก
- (2) ตัวแปรแทรกซ้อนที่เป็นผลลบ

6.9 การหาความเป็นไปได้ (Probability)

การหาความเป็นไปได้ เป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือคาดการณ์อนาคต การหาความเป็นไปได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์มากที่สุดก็คือ การหาความเป็นไปได้ในเชิงตรรกวิทยา ซึ่งมีเทคนิค 5 ประการ ดังนี้

- (1) ตั้งสมมติฐาน
- (2) ตรวจสอบกับเงื่อนไข
- (3) ถ้าสอดคล้องกัน → เป็นไปได้
ถ้าขัดแย้งกัน → เป็นไปไม่ได้
- (4) ตรวจสอบทบทวน
- (5) สรุปความเป็นไปได้

6.10 การจับกุญแจสำคัญ (Key Point)

การจับกุญแจสำคัญ เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือการตัดสินใจ การจับกุญแจสำคัญ มีเทคนิคในการค้นหาโดยการตอบคำถาม 6 ประการ ดังนี้

- (1) รู้อะไรและไม่รู้อะไร
- (2) อะไรเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องรู้
- (3) อะไรเป็นปัจจัยที่สำคัญ
- (4) อะไรเป็นปมของปัญหา
- (5) จะแก้ปมนั้นได้อย่างไร
- (6) อะไรเป็นวิธีที่ดีที่สุด

7. การประยุกต์การคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

ลักษณะการคิดเชิงวิเคราะห์ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ เป็นความคิดที่มีเหตุผลคาดคะเนได้ มีขอบเขตแน่นอน และเป็นการคิดในแนวตั้ง

ความคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์งานของสหกรณ์ได้หลายประการ เช่น การบริหารการเงิน การวางแผนการเงิน การหาแหล่งเงินทุน ตราสารการเงิน การซื้อขายหุ้น การซื้อขายหลักทรัพย์ การลงทุนตามกฎหมายหรือที่คณะกรรมการพัฒนาสหกรณ์กำหนด

ตัวอย่างของการประยุกต์ความคิดเชิงวิเคราะห์ เช่น การบริหารการเงินของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุนของสหกรณ์ออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำกัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2556 และ 2555⁴

⁴ รายงานประจำปี 2556 สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำกัด พ.ศ. 2556 หน้า 87 - 89

ตารางที่ 1
สภกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปีสิ้นสุด วันที่ 31 ธันวาคม 2556 และ 2555

	ปี 2556		ปี 2555	
	บาท	%	บาท	%
รายได้ดอกเบี้ยและผลตอบแทนจากเงินลงทุน				
ดอกเบี้ยรับเงินกู้และเงินฝาก	82,814,350.36	69.71	78,877,188.93	71.63
ผลตอบแทนจากเงินลงทุน	<u>35,978,493.02</u>	<u>30.29</u>	<u>31,233,900.23</u>	<u>28.37</u>
รวมรายได้ดอกเบี้ยและผลตอบแทนจากเงินลงทุน	<u>118,798,843.38</u>	<u>100.00</u>	<u>110,111,089.16</u>	<u>100.00</u>
ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยและเงินลงทุน				
ดอกเบี้ยจ่ายเงินรับฝาก	33,269,249.86	28.01	34,819,907.46	31.62
ดอกเบี้ยจ่ายเงินกองทุน	2,869,327.56	2.42	2,795,601.87	2.54
ดอกเบี้ยจ่ายธนาคาร	<u>1,123,019.15</u>	<u>0.94</u>	<u>375,172.05</u>	<u>0.34</u>
รวมค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยและเงินลงทุน	<u>37,261,596.57</u>	<u>31.37</u>	<u>37,990,681.38</u>	<u>34.50</u>
หัก หนี้สงสัยจะสูญ				
หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ	<u>1,278,798.64</u>	<u>1.08</u>	<u>584,726.41</u>	<u>0.53</u>
รวมหนี้สงสัยจะสูญ	<u>1,278,798.64</u>	<u>1.08</u>	<u>584,726.41</u>	<u>0.53</u>
รายได้ดอกเบี้ยและผลตอบแทนจากเงินลงทุนสุทธิ	<u>80,252,448.17</u>	<u>67.55</u>	<u>71,535,681.37</u>	<u>64.97</u>
บวก รายได้อื่น				
เงินรางวัลสลากออมสิน	141,400.00	0.12	101,800.00	0.09
ค่าธรรมเนียมแรกเข้า	5,000.00	0.00	3,750.00	0.00
รายได้ค่าบริการส่งเบี้ยประกัน	129,521.58	0.11	117,844.20	0.11
รายได้กองทุนสร้างเสริมรายได้	1,200.00	0.00	1,200.00	0.00
รายได้อื่น	16,386.74	0.01	42,457.70	0.04
รวมรายได้อื่น	<u>283,508.32</u>	<u>0.25</u>	<u>267,051.90</u>	<u>0.24</u>
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน				
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่				
เงินเดือน	3,954,938.00	3.33	3,499,380.00	3.18
ค่าครองชีพเจ้าหน้าที่	97,605.00	0.08	108,495.00	0.10
ค่าอาหารสำหรับปฏิบัติงานล่วงเวลา	189,938.00	0.16	187,960.00	0.17
ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะเจ้าหน้าที่	158,968.00	0.13	117,316.00	0.11

	ปี 2556		ปี 2555	
	บาท	%	บาท	%
บำเหน็จเจ้าหน้าที่	663,062.00	0.56	630,630.00	0.57
สวัสดิการเจ้าหน้าที่	600,000.00	0.51	600,000.00	0.54
เงินประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน	111,012.00	0.09	89,827.00	0.08
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารและอุปกรณ์				
ค่าเสื่อมราคา	864,899.47	0.73	724,699.68	0.66
ค่าซ่อมแซมครุภัณฑ์	9,180.00	0.01	1,300.00	0.00
ค่าประกันภัยทรัพย์สิน	12,808.95	0.01	24,467.09	0.02
สิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ตัดจ่าย	79,520.55	0.07	112,500.00	0.10
ค่าบำรุงรักษาโปรแกรมระบบงานสหกรณ์	134,12.23	0.11	88,780.27	0.08
ค่าปรับปรุงและตกแต่งพื้นที่สำนักงาน	33,363.60	0.03	7,150.00	0.01
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสมาชิก				
ค่าเบี้ยประกันชีวิต	1,285,169.04	1.08	1,063,066.63	0.97
ค่าใช้จ่ายในการอบรม/สัมมนา	662,369.25	0.56	827,051.37	0.75
ค่าใช้จ่ายดำเนินงานอื่น				
ค่าอาหารสมาชิกในการประชุมใหญ่	888,000.00	0.75	911,000.00	0.83
ค่าใช้จ่ายในการประชุมใหญ่	384,452.25	0.32	232,075.00	0.21
ค่าเบี้ยประชุม	352,000.00	0.30	358,700.00	0.33
ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะกรรมการ	189,596.00	0.16	217,252.00	0.20
ค่าวัสดุสำนักงาน	197,544.24	0.17	179,479.74	0.16
ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์	85,610.40	0.07	123,288.17	0.11
ค่าใช้จ่ายในการบังคับคดี	8,560.00	0.01	33,403.00	0.03
ค่าตอบแทนตรวจหลักทรัพย์	96,700.00	0.08	96,500.00	0.09
ค่าตอบแทนผู้ตรวจสอบกิจการ	48,000.00	0.04	48,000.00	0.05
ค่าสอบบัญชี	54,000.00	0.05	54,000.00	0.05
ค่าตอบแทนการประชุมภูมิภาค	24,000.00	0.02	24,000.00	0.02
ค่าตอบแทนการหักเงินนำส่งสหกรณ์	12,000.00	0.01	12,000.00	0.01
ค่ารับรอง	46,347.60	0.04	33,828.00	0.03
ค่าสำเนาเอกสาร	44,336.65	0.04	34,236.40	0.03
ค่าธรรมเนียมธนาคาร	20,526.00	0.02	18,330.08	0.02
ค่าบริการรับส่งเงินของธนาคาร	75,600.00	0.06	78,270.00	0.07
ค่าของที่ระลึก	41,211.50	0.03	52,722.50	0.05
เงินอุดหนุน	63,152.50	0.05	10,994.00	0.01

	ปี 2556		ปี 2555	
	บาท	%	บาท	%
ค่าใช้จ่ายอื่น	<u>135,784.83</u>	<u>0.11</u>	<u>123,536.20</u>	<u>0.11</u>
รวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	11,624,379.06	9.79	10,724,238.13	9.74
กำไรสุทธิ	<u>68,921,577.43</u>	<u>58.02</u>	<u>61,078,495.14</u>	<u>55.47</u>

วิเคราะห์งบกำไรขาดทุน ของ สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จำกัด
ปี 2555 เทียบ ปี 2556

รายได้ดอกเบี้ยและผลตอบแทนจากเงินลงทุน ได้มียอดเพิ่มขึ้น 8.68 ล้านบาท ซึ่งถ้ามองในภาพรวม จะเห็นได้ว่าผลตอบแทนจากเงินลงทุนจะมากกว่าดอกเบี้ยรับเงินกู้และเงินฝาก ซึ่งต้องหาสาเหตุว่าทางสหกรณ์ ปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้หรือรายได้จากเงินลงทุนที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น หากถ้าวิเคราะห์จากฐานอัตราดอกเบี้ยที่ เท่ากับปี 2555 สัดส่วนของรายได้ดอกเบี้ยรับเงินกู้จะลดลงจากปี 2555 และผลตอบแทนจากเงินลงทุน จะ สูงขึ้นกว่าปี 2555 แต่ถ้ามองจากภาพรวมของกำไรสุทธิ ถือว่าผลการดำเนินงานดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา แต่ทั้งนี้ หนี้สงสัยจะสูญปรากฏว่ามีมากขึ้น เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 54.28% จึงจำเป็นต้องหาสาเหตุการเกิดหนี้สงสัยจะ สูญและหนี้สูญ หนี้สงสัยจะสูญที่เกิดขึ้นในปี 2556 เพิ่มขึ้นกว่าปี 2555 ประมาณร้อยละ 50% ซึ่งทางสหกรณ์ ต้องหาสาเหตุในการเกิดหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญว่าเกิดจากเหตุใด ซึ่งอาจนำสาเหตุหนี้สงสัยจะสูญในปี 2556 มาจัดลำดับการเกิดหนี้สงสัยจะสูญว่าสาเหตุที่เกิดขึ้นด้วยสาเหตุใดและอาจหามาตรการป้องกัน ความเสี่ยงการเกิดหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ ตัวอย่างเช่น

- อาจดูถึงสภาพคล่องทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์ โดยการตรวจสอบข้อมูลทางธนาคาร เช่น การ กู้ยืมเงิน หรือการเช่าอสังหาริมทรัพย์ หรือการเช่าซื้อสินทรัพย์ ว่ามียอดสูงเกินกว่าร้อยละ 70% ของรายได้ หรือไม่
- หรืออาจให้สมาชิกสหกรณ์ทำประกันชีวิต (กรณีสมาชิกอาจเกิดการเสียชีวิต)

ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยและเงินลงทุน ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับปี 2555 และ 2556 จะเห็นได้ว่าดอกเบี้ยจ่าย ธนาคารจะมียอดที่เพิ่มขึ้นอาจเกิดจากการที่สหกรณ์ได้มีการกู้กับธนาคารมากขึ้น หรืออาจเป็นเพราะอัตรา ดอกเบี้ยเงินกู้ของทางธนาคารปรับเพิ่มขึ้น จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อดอกเบี้ยจ่ายธนาคารสูงขึ้นกว่าปี 2555

รายได้อื่น ในปี 2556 เพิ่มขึ้นจากปี 2555 จำนวนเงิน 26,456.42 บาท ส่วนใหญ่เกิดจากเงินรางวัล ฉลากออมสินซึ่งไม่มีความแน่นอน แต่ที่น่าสังเกตคือมีการประกันเพิ่มมากขึ้น เพราะรายได้ในการส่งเบี้ย ประกันมากขึ้น

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในแต่ละประเภทในปี 2556 เทียบกับ 2555 มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดย ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่โดยคิดเป็นร้อยละ 49.68% โดยมีอัตราส่วนค่าใช้จ่าย เกือบ 50% ของยอดค่าใช้จ่ายทั้งหมด ทั้งนี้ในภาพรวมของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่เกิดขึ้น โดยการ

วิเคราะห์ภาพรวมไม่พบข้อสังเกตที่ผิดปกติ แต่อาจจะต้องดูถึงค่าใช้จ่ายของสมาชิก - ค่าเบี้ยประกันชีวิต ในปี 2556 ที่เพิ่มขึ้นกว่าปี 2555 อยู่ที่ 222,102.41 บาท

สรุปภาพรวมจากการวิเคราะห์งบกำไรขาดทุน

เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในปี 2555 เทียบปี 2556 จะพบว่าค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น 900,140.93 บาท แต่สหกรณ์สามารถที่จะหารายได้เพิ่มขึ้น 8,681,754.22 บาท จึงมองการใช้จ่ายเงินของสหกรณ์มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

กิจกรรม 9.3.1

1. จงกล่าวถึงคุณสมบัติของนักวิเคราะห์ โดยสังเขป
 2. ในการวิเคราะห์น้ำหนักความน่าเชื่อถือของข้อมูลนั้น นักวิเคราะห์ควรคำนึงถึงหลักในเรื่องใด เพื่อให้หลงเชื่อสิ่งใดง่ายเกินไป
 3. การสืบค้นประวัติประตอ มีเทคนิคประการใด
 4. จงยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ของท่าน
-

เรื่องที่ 9.3.2

การพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

การคิดเชิงสร้างสรรค์เป็นทักษะพื้นฐานสำคัญของบุคลากร เพราะบุคลากรมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ บุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงสามารถนำพาหน่วยงานหรือองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ตรงกันข้ามกับบุคลากรที่ขาดความคิดสร้างสรรค์ ที่มีแต่จะอยู่กับที่หรือก้าวตามหลังผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ไม่อาจก้าวนำผู้อื่นได้ ด้วยเหตุนี้บุคลากรในสหกรณ์จึงควรที่จะติดต่อหาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำพาสหกรณ์ของตนให้ก้าวหน้า และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน

ในเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์นี้จะได้แยกกล่าวออกเป็น 6 หัวข้อ คือ (1) ความหมายของการคิดสร้างสรรค์ (2) ลักษณะพิเศษของความคิดสร้างสรรค์ (3) กระบวนการคิดสร้างสรรค์ (4) คุณสมบัติของนักคิดสร้างสรรค์ (5) เทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และ (6) การประยุกต์ใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

1. ความหมายของการคิดสร้างสรรค์

คำว่า “สร้างสรรค์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง สร้างให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น (มักใช้ทางนามธรรม) เช่น สร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้แก่สังคม มีลักษณะริเริ่มในทางดี เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะสร้างสรรค์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Create” หมายถึง “Cause something to exist; make something new or original : God created the world, A novelist creates characters and a plot” (OXFORD Advanced Learner’s DICTIONARY) ซึ่งมีความหมายในแนวเดียวกับภาษาไทยนั่นเอง

นอกจากความหมายตามรากศัพท์ทางภาษาดังกล่าวแล้ว ยังมีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การขยายขอบเขตความคิดออกไปจากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ สู่ความคิดใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

สุวิทย์ มุลคำ (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึง กระบวนการทางปัญญาที่สามารถขยายขอบเขตความคิดที่มีอยู่เดิม สู่ความคิดที่เปลี่ยนแปลงใหม่ แตกต่างไปจากความคิดเดิม และเป็นความคิดที่ใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

สุภาภรณ์ พลนิกร (2552) แห่งคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์คือความสามารถคิดหาคำตอบใหม่ ๆ หรือมีคำตอบมากมายให้กับแต่ละปัญหา รวมถึงความสามารถของคนในการที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ ๆ อันรวมหมายถึงความคิด ทฤษฎี และผลผลิตที่จับต้องได้ โดยจะต้องเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ยิ่งในวงกว้างเท่าใดก็ยิ่งดี

วัฒนา ก้อนเชื้อรัตน์ (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการขยายขอบเขตความคิดที่มีอยู่เดิม สู่ความคิดที่แปลกใหม่ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุด

บารอน และ เมย์ (Baron and May อ้างถึงใน ดร.ตรี พันธมณี, 2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ ๆ เกิดผลผลิตใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยี รวมทั้งความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่

กิลฟอร์ด (Grilford อ้างถึงใน ดร.อารี พันธมณี, 2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์คือความคิดหลายทิศทาง หลายแง่ หลายมุม คิดได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะความคิดเช่นนี้จะนำไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ รวมถึงการคิด ค้นพบวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จด้วย

จากนิยามดังกล่าว ผู้เขียนจึงสรุปว่า การคิดเชิงสร้างสรรค์หมายถึง การคิดนอกกรอบ (Think Outside the Box) หรือคิดในแนวราบ (Lateral) ที่ขยายขอบเขตออกไปกว้างขวางกว่าเดิม ไปสู่ความคิดที่แปลกใหม่ ซึ่งต่างไปจากเดิม และเป็นเชิงบวก (Positive) หรือเป็นประโยชน์

ตามความหมายดังกล่าว ความคิดสร้างสรรค์จึงต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ประกอบกัน ดังนี้

- 1) แปรหรือแตกต่าง (Different)

ความคิดสร้างสรรค์ จะต้องเป็นความคิดที่แปลกหรือแตกต่างออกไปจากเดิม หากคิดเหมือนที่คนอื่นเคยคิดมาแล้ว ยังไม่ถือว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ต้องแปลกหรือแตกต่างอย่างสิ้นเชิงเท่านั้น เพียงมีบางสิ่งที่แปลกหรือแตกต่างก็อาจเป็นความคิดสร้างสรรค์ได้

2) ใหม่ (New)

ความคิดสร้างสรรค์ จะต้องเป็นความคิดใหม่ หากไปพ้องกับความคิดโบราณหรือแต่ดั้งเดิมที่เคยมีมาแล้ว เช่นนั้น ก็ยังไม่ถือว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าความคิดโบราณไม่ดีหรือสู้ความคิดปัจจุบันไม่ได้ เพียงแต่ยังไม่เข้าเกณฑ์ความคิดสร้างสรรค์เท่านั้นเอง

3) เป็นบวก (Positive)

ความคิดสร้างสรรค์ต้องเป็นบวก หรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติ ความคิดที่แม้จะแปลกใหม่ก้าวหน้า หรือมีประสิทธิภาพสูงสุดมากขึ้นเพียงใด หากเป็นลบ หรือมีแต่โทษ ก็ไม่ถือว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ แต่อาจเป็นนวัตกรรม (Innovation) ได้ เพราะนวัตกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นบวกเสมอไป หากมีความก้าวหน้าหรือมีประสิทธิภาพสูงขึ้นก็อาจเป็นนวัตกรรมได้

คุณลักษณะดังกล่าว เป็นเกณฑ์พื้นฐานในการพิจารณาว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์หรือไม่เท่านั้น แต่ความคิดสร้างสรรค์ยังมีระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้

(1) ระดับต้น - แปลกใหม่

ความคิดสร้างสรรค์ระดับต้น คือความคิดที่แปลกใหม่และครบตามเกณฑ์พื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ ดังกล่าวข้างต้น

(2) ระดับกลาง - ประยุกต์ใช้ได้

ความคิดสร้างสรรค์ระดับกลาง คือ ความคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ หรือก่อให้เกิดผลงานที่เป็นรูปธรรมขึ้นมาได้

(3) ระดับสูง - เป็นต้นแบบได้

ความคิดสร้างสรรค์ระดับสูง คือ ความคิดที่นอกจากสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติจนเกิดผลงานที่เป็นรูปธรรมขึ้นได้จริงแล้ว ยังเป็นต้นแบบให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไปอีกได้อย่างแพร่หลาย

(4) ระดับสูงที่สุด - ทำให้โลกเปลี่ยนแปลง

ความคิดสร้างสรรค์ระดับสูงที่สุด คือ ความคิดที่มีอิทธิพลทำให้โลกเปลี่ยนแปลง เป็นต้นว่าการปฏิบัติโลกครั้งที่ 1 คือ การปฏิวัติเกษตรกรรม มนุษย์สามารถคิดสร้างสรรค์ในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ได้ ไม่ต้องพึ่งพาแต่การหาของป่าหรือการล่าสัตว์

การปฏิวัติโลกครั้งที่ 2 คือ การปฏิวัติอุตสาหกรรม มนุษย์สามารถคิดสร้างสรรค์เครื่องจักรไอน้ำขึ้นได้ ทำให้เกิดการผลิตแบบอุตสาหกรรม ไม่จำเป็นต้องใช้แรงกายของมนุษย์เป็นหลักอีกต่อไป

การปฏิวัติโลกครั้งที่ 3 คือ การปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ มนุษย์สามารถสื่อสารกันทั้งโลกได้ภายในพริบตาเดียว เป็นโลกใหม่ที่เสมือนไร้พรมแดน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล

2. ลักษณะพิเศษของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์มีคุณลักษณะที่ต้องเป็นความคิดที่แปลกหรือแตกต่างออกไปจากเดิม ด้วยคุณลักษณะเช่นนี้ ความคิดสร้างสรรค์จึงมีลักษณะพิเศษ 5 ประการ ดังนี้

2.1 เป็นกระบวนการ กล่าวคือ ความคิดสร้างสรรค์มีขั้นตอนในการกำเนิดความคิด การกำหนดปัญหา การแก้ไขตลอดจนนำไปปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์มิได้เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ ดังเช่นความฝันที่ไม่อาจเป็นจริงในทางปฏิบัติ

2.2 เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว กล่าวคือ ความคิดสร้างสรรค์มิได้มีมาตรฐานเป็นมาตรวัด หากแต่ขึ้นอยู่กับบุคคลในสถานะนั้น ๆ

2.3 เป็นการมุ่งแก้ปัญหา กล่าวคือ ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องของการแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา หรือเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

2.4 เป็นความคิดในเชิงบวก (POSITIVE THINKING) กล่าวคือ ความคิดสร้างสรรค์เริ่มต้นจากทัศนคติที่ว่า ปัญหาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้นได้

2.5 เป็นทักษะ (SKILL) กล่าวคือ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นเรื่องที่ฝึกฝนได้ มิใช่เป็นพรสวรรค์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

3. กระบวนการคิดสร้างสรรค์

ในเรื่องกระบวนการคิดสร้างสรรค์นี้ Robert W. Osison ได้จัดลำดับขั้นไว้ในหนังสือเรื่อง The Art of Creative Thinking ดังนี้

- 1) ช่วงเตรียมการ คือ ช่วงสะสมประสบการณ์ ทักษะและเทคนิคในการคิด
- 2) ช่วงการคบคิด คือ ช่วงที่พยายามคิดแก้ไขปัญหา ซึ่งต้องอาศัยเวลา สมาธิ ความตั้งใจ และความพยายาม
- 3) ช่วงการถอนตัวชั่วคราว คือ ช่วงที่ผิดหวังในการคิดแก้ไขปัญหา หรือยังไม่สามารถประสบผลสำเร็จ จะก่อให้เกิดช่วงของการถอนตัวเพื่อผ่อนคลายความเครียด ซึ่งจะก่อให้เกิดความปลอดโปร่งขึ้น
- 4) ช่วงเกิดปัญญา คือ ช่วงที่เกิดความคิดราบรื่นในสมอง เปรียบเสมือนแสงสว่างแวบขึ้น พบคำตอบในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นขั้นตอนของความสำเร็จ
- 5) ช่วงการคิดให้สมบูรณ์ คือ ชวงนำความคิดมาขยายความแจ่มแจ้งรายละเอียด พิสูจน์ตรวจสอบและประเมินผล ตลอดจนสรุปความคิดให้ครบถ้วนสมบูรณ์

James Webb Young ยังได้จัดลำดับขั้นตอนของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ไว้ในหนังสือเรื่อง A Technique for Producing Ideas ในลักษณะใกล้เคียงกับสิ่งที่กล่าวมาแล้วดังนี้

1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมวัตถุดิบ ทั้งในส่วนปัญหาเฉพาะหน้าและการสังสมความรู้ทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ
2. ขั้นตอนการครุ่นคิดถึงวัตถุดิบต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในจิตใจ

3. ขั้นตอนฟุ้งฟัก คือ ปล่อยให้บางสิ่งนอกเหนือจากจิตสำนึกเป็นส่วนผสมผสานความคิด
4. ขั้นตอนกำเนิดความคิดที่แท้จริง หรือ “ไฮโย นีก็ออกแล้ว”
5. ขั้นตอนการปรับและพัฒนาความคิดให้เป็นประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ

ดร.สุวิทย์ มูลคำ (2547) ได้จัดลำดับขั้นตอนของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ค้นพบปัญหา เป็นขั้นเริ่มต้นตั้งแต่รู้สึกกังวลใจ มีความสับสนเกิดขึ้นในใจ พิจารณาอย่างรอบคอบ ค้นหาสาเหตุดังกล่าวเกิดจากอะไร

ขั้นตอนที่ 2 เตรียมการและรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นเตรียมการของผู้คิดที่จะศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงของเรื่องที่ค้นพบปัญหา เพื่อใช้ในการคิดแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ เป็นขั้นคิดพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียด หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

ขั้นตอนที่ 4 ฟุ้งฟักความคิด เป็นขั้นที่อยู่ในความวุ่นวายของข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาทั้งเก่าและใหม่ ปราศจากความเป็นระเบียบเรียบร้อย ยังกระจัดกระจาย ไม่สามารถขมวดความคิดได้ จึงจำเป็นต้องมีสมาธิ ทำจิตใจให้ว่าง รอโอกาสให้ความคิดแวบขึ้นมา

ขั้นตอนที่ 5 ความคิดกระจ่าง เป็นขั้นตอนของความคิดสับสน กระจัดกระจาย วุ่นวาย ได้ผ่านการเรียบเรียง เชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน มีความกระจ่างชัดและมองเห็นภาพเกิดขึ้นในใจ ความคิดแวบขึ้นมาหรืออยู่เร่กำ คิดได้แล้ว

ขั้นตอนที่ 6 ทดสอบความคิด เป็นขั้นที่นำความคิดที่คิดได้ในขั้นที่ 5 ที่ยังไม่มั่นใจ ไปพิสูจน์ให้เห็นจริงและถูกต้อง

สำหรับกระบวนการคิดสร้างสรรค์นี้ ผู้เขียนได้สรุปกระบวนการก่อรูปความคิดสร้างสรรค์ไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการสะสม

สะสมข้อมูลเป็นขั้นตอนแรก และมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะไม่มีทางที่เราจะสร้างสรรค์สิ่งใดขึ้นจากความว่างเปล่า ข้อมูลจึงเป็นพื้นฐานสำคัญ เพื่อให้เกิดการต่อยอดความคิดในขั้นตอนต่อ ๆ ไป การสะสมข้อมูลไว้ จะเปรียบเสมือนคลังสมอง สามารถถอนหรือเบิกออกมาใช้ได้ตลอดเวลา

3.2 ขั้นตอนการจับประเด็น

ขั้นที่สองเป็นการจับประเด็น หรือค้นหาปมที่น่าสนใจ ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจจะเป็นปมที่เป็นปัญหา หรือมิได้เป็นปัญหาก็คูได้ แต่เราต้องการพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนการส่องหาจุดรวม (Focus) ความสนใจ เป็นจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนในการต่อยอดความคิดต่อไป

3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์

เมื่อจับประเด็นได้แล้ว ก็ต้องวิเคราะห์เจาะลึก กล่าวคือเจาะประเด็นนั้นในทุกแง่มุม ลงลึกในทุกรายละเอียด ค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน จุดเด่นจุดด้อย ความบกพร่องและความสมบูรณ์แบบ ทั้งมิติของความลึกและความกว้างอย่างครอบคลุมด้วย

3.4 ขั้นตอนจินตนาการ

การจินตนาการเป็นขั้นตอนสำคัญ ที่จะก่อให้เกิดความคิดที่แปลกแตกต่าง เพราะจินตนาการจะทำให้ขยายความคิดออกไปนอกกรอบอย่างไม่มีขีดจำกัด อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เคยกล่าวไว้ว่า “จินตนาการสำคัญกว่าองค์ความรู้” เพราะจินตนาการเป็นพื้นฐานสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ แต่องค์ความรู้ไม่สามารถสร้างจินตนาการได้

3.5 ขั้นตอนการจุดประกาย

ขั้นตอนการจุดประกาย เปรียบเสมือนไม้ขีดไฟได้ถูกจุดขึ้นแล้ว เห็นแสงสว่างแวบขึ้นในสมอง นั่นคือ เห็นเค้าร่างของความสำเร็จแล้วนั่นเอง แต่ประกายนี้อาจจะดับวูบลง หรือส่องสว่างชัดเจนขึ้นไปสู่ขั้นต่อไปก็ได้

3.6 ขั้นตอนเกิดความคิดสร้างสรรค์

ประกายตามขั้นตอนที่ 5 ดังกล่าว ได้รับการขยายผล คือการต่อยอดความคิด จนเค้าร่างดังกล่าว ปรากฏเป็นความสำเร็จอย่างชัดเจน เกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์ขึ้น แต่ถึงขั้นตอนนี้ ก็ยังคงเป็นผลงานที่เป็นนามธรรมอยู่ จนกว่าจะถึงขั้นตอนต่อไป

3.7 ขั้นตอนสุดท้ายคือการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

มีความคิดสร้างสรรค์เกินกว่าครึ่งหนึ่งที่จบบลในขั้นตอนที่ 6 คือ เป็นนามธรรมอยู่เช่นนั้น ไม่ได้เกิดมรรคผลในทางปฏิบัติจริงแต่ประการใด ดังเช่น ความคิดสร้างสรรค์ในประเทศไทยของเรา ได้รับการจดสิทธิบัตรมากมาย แต่มีจำนวนน้อยมากที่ได้รับการสนับสนุนและขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างแพร่หลายได้ ฉะนั้น ขั้นตอนการขับเคลื่อน (Drive) นี้จึงสำคัญที่สุด ที่จะทำให้นามธรรมปรากฏเป็นรูปธรรม และนำมาใช้งานหรือปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง

4. คุณสมบัติของนักคิดสร้างสรรค์

คุณสมบัติของบุคคลที่จะมีความคิดสร้างสรรค์นั้น ผู้เขียนประมวลไว้ 12 ประการ ดังนี้

4.1 มีสติปัญญา กล่าวคือ มีระดับความฉลาดในทางสมองเฉพาะด้านอยู่ในขั้นปานกลางขึ้นไป แต่ไม่จำเป็นต้องมี I.Q. สูงเสมอไป

4.2 มีเขาวนและไหวพริบ กล่าวคือ มีความรวดเร็วในการรับรู้ มีความคิดอ่านคล่องแคล่วว่องไว

4.3 ชอบการเปลี่ยนแปลง มีความคิดริเริ่ม ไม่ติดยึดอยู่กับสิ่งเก่า ๆ ไม่เคร่งครัดกับระเบียบแบบแผนดั้งเดิม

4.4 ความเป็นตัวของตัวเองในการใช้ดุลพินิจไม่ชอบให้ใครชักจูง นับถือตนเองและเชื่อมั่นในตนเองสูง มีลักษณะเป็นผู้นำ

4.5 ชอบสิ่งที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนและท้าทาย ชอบค้นคว้าหาทางแก้ไขหรือคำตอบต่อปัญหาที่ยุ่งยาก มุ่งมั่นและอดทน ไม่ย่อท้อหรือถอยหนีไปง่าย ๆ

4.6 มีความอยากรู้อยากเห็น กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความรู้สึกไวต่อสิ่งที่พบเห็น และกระหายใคร่รู้ต่อเรื่องที่ยังไม่มีคำตอบสำหรับตนเอง

4.7 มีความตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เหนื่อยหน่ายเฉื่อยชา มีความตื่นตื้นสนใจสิ่งแปลกใหม่ หรือปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ

4.8 ชอบสงสัยในปรากฏการณ์ที่อยู่รอบตัว มักจะมีคำถามเพื่อค้นหาคำตอบอยู่เสมอ

4.9 มีสมาธิและความจำดี สามารถรวบรวมความสนใจจดจ่อกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ได้อย่างแน่วแน่และจดจำได้ดี โดยสามารถนำข้อมูลที่จดจำมาใช้ประโยชน์ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

4.10 มีอารมณ์ขัน กล่าวคือมีลักษณะร่าเริงสนุกสนาน ไม่ติดยึดกับความผิดพลาด ความล้มเหลวหรือผิดหวังในอดีต

4.11 ชอบใฝ่ฝันจินตนาการในสิ่งที่ยังไม่มีหรือยังไม่เกิดขึ้น หรือมีจินตนาการกว้างไกลไม่มีที่สิ้นสุด

4.12 ชอบคิดในแง่มุมที่แปลกแตกต่าง หรือบางครั้งอาจจะทำในสิ่งที่พิเศษพิสดาร อย่างที่คนทั่วไปคาดไม่ถึง

5. เทคนิคการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีเทคนิคสำคัญ 10 ประการ ดังนี้

5.1 ฝึกใช้ความคิดตลอดเวลา

การฝึกใช้ความคิดตลอดเวลา เปรียบเสมือนเป็นการบริหารสมอง การใช้ความคิดจะทำให้เซลล์สมองตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา และทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมากขึ้น การฝึกคิดดังกล่าวควรเริ่มต้นด้วยคำถาม 2 คำถาม คือ ทำไม (Why) และทำไมไม่ (Why not) และพยายามใช้จินตนาการอย่างสม่ำเสมอ

5.2 ฝึกการคิดอย่างรอบด้าน

พยายามคิดให้กว้าง ไม่ติดยึดตายตัวอยู่กับแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งแต่เพียงด้านเดียว หรืออาจจะเรียกว่าเป็นการคิดใน “แนวราบ” (Lateral Thinking) ตามที่ Edvard De Bono นักคิดสร้างสรรค์ของอังกฤษได้กล่าวไว้ในหนังสือ New Think ซึ่งตรงกันข้ามกับการคิดในแนวตั้ง (Vertical Thinking) ที่เจาะลึกแต่เพียงด้านเดียว

5.3 พยายามสลัดความคิดครอบงำ

ในแวดวงชีวิตตามปกติของผู้คนในสังคมโดยทั่วไป มีสิ่งที่ครอบงำความคิดของเราอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นความคิดเก่า ๆ ความเชื่อเก่า ๆ ทฤษฎีเก่า ๆ กฎเกณฑ์ดั้งเดิม ความเคยชิน ฯลฯ เหล่านี้มีผลครอบงำความคิดของเราให้จำกัดอยู่แต่ในกรอบ ฉะนั้น นักคิดสร้างสรรค์จะต้องกล้าคิดนอกกรอบ (Think Outside The Box) หรือสลัดความผิดครอบงำนั่นเอง

5.4 ใช้การคิดวิเคราะห์และจัดระบบความคิด

ข้อมูลทั้งหลายทั้งปวงที่สะสมไว้จะก่อให้เกิดผลได้ ต้องอาศัยการวิเคราะห์จึงจะเกิดการต่อยอดความคิดได้ และความคิดสร้างสรรค์สร้างที่กว้างกระจ่ายนั้น จะต้องจัดระบบความคิด จึงจะก่อให้เกิด

รูปแบบความคิดใหม่ ๆ ที่ชัดเจนขึ้นได้ การคิดกว้างกระจายโดยไร้การจัดระบบ ก็อาจจะนำไปสู่การคิดแบบ ฟุ้งซ่าน ฟั่นเฟือนได้ ฉะนั้น การวิเคราะห์และการจัดรูปความคิด จะมีผลสำคัญต่อการก่อรูปความคิดใหม่ขึ้น

5.5 ฝึกหัวใจนักปราชญ์

หัวใจนักปราชญ์ ได้แก่ สุ จิ ปุ ลิ หรือ ฟัง คิด ถาม เขียน นั่นเอง การฟังจะทำให้ได้รับข้อมูล มากขึ้น การคิดจะทำให้สมองพัฒนา การถามจะทำให้ปัญหาหรือข้อสงสัยคลี่คลายลง เปรียบเสมือนการทำให้ จุดตันของต่อน้ำทะลุทะลวง ทำให้การไหลของน้ำที่ติดขัดนั้นไหลเวียนต่อไปได้ และการเขียนหรือบันทึกไว้ จะ ป้องกันการหลงลืม หรือไม่ต้องเสียเวลานึกย้อนกลับ ทำให้การต่อยอดความคิดเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่สะดุด หรือติดขัดอยู่ตลอดเวลา

5.6 ฝึกเป็นคนช่างสังเกตและจดจำ

นักวิทยาศาสตร์ที่คิดสร้างสรรค์จนทำให้โลกก้าวหน้าถึงปัจจุบันนี้ล้วนเป็นนักสังเกตทั้งสิ้น ดังเช่น เซอร์ ไอแซค นิวตัน สังเกตการหล่นของแอปเปิ้ล เป็นพื้นฐานนำไปสู่การค้นพบทฤษฎีแรงโน้มถ่วงของ โลก เป็นต้น การสังเกตจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งของนักคิดสร้างสรรค์ นอกจากนั้น การจดจำก็จะทำให้ สมองเป็นคลังของข้อมูล สามารถดึงออกมาใช้ได้ตลอดเวลา จึงเป็นส่วนที่เอื้อต่อการต่อยอดไปสู่ความคิด สร้างสรรค์ได้ดียิ่งขึ้น

5.7 ฝึกการระดมสมอง

ความคิดของมนุษย์เป็นสิ่งแปลกและมหัศจรรย์ เพราะไม่ว่าจะให้ แบ่งปัน หรือแลกเปลี่ยน อย่างไร ก็ไม่หมดไปจากตนเอง ตรงกันข้ามยิ่งให้ ยิ่งแลกเปลี่ยน ยิ่งระดมกันมากเท่าใด ก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น และจะเพิ่มเป็นทวีคูณเมื่อมีการต่อยอดความคิดเกิดขึ้น ฉะนั้น การระดมสมองจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อยอดความคิดจากความคิด

5.8 พยายามสร้างโอกาสแห่งความบังเอิญ

“ความบังเอิญ” เกิดขึ้นได้เสมอ สำหรับนักคิดสร้างสรรค์แล้ว “ไม่มีคำว่าเป็นไปไม่ได้ใน จักรวาลนี้” ความบังเอิญเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา กล่าวคือ สิ่งที่ไม่น่าเป็นไปได้ หรือไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เลย อาจประสานกันเกิดเป็นสิ่งใหม่ที่ให้คำตอบต่อปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นก็ได้ ฉะนั้น จงอย่าเริ่มต้นด้วยการ ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงต่อความคิดหรือแนวทางใด ๆ ก่อนเป็นอันขาด เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอาจสร้างเงื่อนไข ของความบังเอิญ จนก่อให้เกิดความสำเร็จขึ้นก็ได้

5.9 ไม่กลัวความล้มเหลวหรือการเสียหน้า

ความคิดสร้างสรรค์ทั้งหลายทั้งปวงในโลกนี้ ล้วนผ่านความล้มเหลวมาก่อนทั้งสิ้น ยิ่งเป็น ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่เพียงใด ก็มักจะผ่านความล้มเหลวมามากเพียงนั้น นักคิดสร้างสรรค์ผู้ยิ่งใหญ่ในโลกนี้ จำนวนมากที่ผ่านความล้มเหลวมานับพันนับหมื่นครั้งกว่าจะประสบความสำเร็จ เป็นต้นว่า โทมัส เอลวา เอดิ สัน ผู้ประดิษฐ์หลอดไฟนั้น กว่าจะผลิตหลอดไฟหลอดแรกสำเร็จ ต้องผ่านการทดลองและล้มเหลวมากกว่า 2,000 ครั้ง เป็นต้น นอกจากนี้ การกลัวการเสียหน้า จะทำให้ไม่กล้าคิดหรือลงมือทำสิ่งใหม่ที่ต่างไปจากความเคยชินเดิม ๆ การกลัวการเสียหน้าจึงเป็นอุปสรรคอย่างร้ายแรงต่อความคิดสร้างสรรค์

5.10 ไม่ย่ำรอยอยู่แต่ความสำเร็จเดิม

มีผลการศึกษาวิจัยว่า ความสำเร็จเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการ “ฆ่า” ความคิดสร้างสรรค์ เพราะเมื่อรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จแล้ว ก็มักจะยึดติดอยู่กับความสำเร็จเดิม ไม่แสวงหาความคิดใหม่ใด ๆ อีก ฉะนั้น จงอย่าย่ำรอยอยู่แต่ความสำเร็จเดิม จงจำไว้เสมอว่า “สิ่งที่ดีกว่ามีมากกว่าหนึ่งเสมอ” แล้วจะมัวทำแต่เพียงสิ่งที่แค่อ้อยู่ทำไม ทำไมไม่ทำสิ่งที่ดีกว่า”

6. การประยุกต์ใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

ทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นทุนที่สำคัญที่สุดในองค์กรที่เราเรียกว่ามนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์จะเป็นผู้สร้างสรรค์ความคิดต่าง ๆ โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างนวัตกรรมหรือปัญญาประดิษฐ์สนองตอบความต้องการของสมาชิกสหกรณ์

ความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นความคิดที่แปลกจากเดิม เป็นความคิดใหม่และเป็นความคิดบวกที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ชุมชน และเครือข่ายสหกรณ์ต่าง ๆ ความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับนวัตกรรม

นวัตกรรม หมายถึง ความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยทำให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ทั้งช่วยประหยัดเวลาและแรงงานด้วย⁵

นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่มีใครผู้ใดทำมาก่อน สิ่งใหม่ที่ทำแล้วในอดีต แต่ปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้นใหม่ และสิ่งใหม่ที่มีการพัฒนาจากสิ่งเก่าที่มีอยู่แล้ว

นวัตกรรมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงความรู้เดิมให้ดีขึ้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยผ่านกระบวนการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ จากนั้นก็นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา⁶ ด้าน เช่น เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ เทคโนโลยี วิศวกรรม สังคมศาสตร์ และการสหกรณ์

สหกรณ์ก็เป็นองค์กรหนึ่งที่น่าสนใจให้มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ในยุคของโลกข้อมูลข่าวสารจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาและผลิตนวัตกรรมเพื่อบริการสมาชิก และมีการแข่งขันกับธุรกิจที่เทียบเคียงกันได้ สิ่งใหม่ ๆ ที่คิดว่าในอนาคตน่าจะนำเอา application ต่าง ๆ ของยุคสารสนเทศมาใช้ เช่น คิด application ในด้านการตรวจสอบข้อมูล สมาชิกสามารถตรวจสอบข้อมูลได้จากโทรศัพท์มือถือได้เลย เช่น application ตรวจสอบยอดเงินปัจจุบัน การกู้เงิน การตรวจสอบดอกเบี้ยเงินฝาก การชำระหนี้เงินกู้ในแต่ละเดือน

⁵ ที่มา ; <http://benjamas22.212cafe.com/archive/2008-11-24/innovation-innovare-change-opportunity-20-joseph-schumpeter-the-theory-of-economic-development1934-t/>

⁶ ที่มา : <http://www.xn->

12cg1cxchd0a2gzc1c5d5a.net/%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%88%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1/

ปัจจุบันชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ได้มีการคัดเลือกผลงานนวัตกรรม และนำเสนอเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของสหกรณ์ต่าง ๆ มีผลงานนวัตกรรมที่เด่น ๆ หลายนวัตกรรม เช่น ผลงานนวัตกรรมบริหารจัดการ⁷

1. นวัตกรรมรถสหกรณ์โมบายเซอร์วิส ประเภทประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ ของสหกรณ์ออมทรัพย์ สาธารณสุขสงขลา จำกัด มีแนวคิดเรื่องการติดต่อของสมาชิกกับสหกรณ์ สมาชิกต้องเดินทางไกลมายังสำนักงาน บางอำเภอห่างจากสำนักงานเกือบ 100 กิโลเมตร ทำให้เสียเวลา เสียค่าเดินทาง หน่วยงานขาดคนทำงานในช่วงที่สมาชิกเดินทางมาติดต่อ และยังมีความเสี่ยงในการเดินทางจากอุบัติเหตุ

สหกรณ์จึงจัดโครงการรถเคลื่อนที่โดยใช้รถตู้โมบายไปให้บริการกับสมาชิกต่างอำเภอในหลายรูปแบบ เช่น ฝากเงิน เปิดบัญชีเงินฝาก การให้คำปรึกษาด้านการออม การกู้ การรับสวัสดิการต่าง ๆ ทำให้สมาชิกได้รับความสะดวกแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของสหกรณ์

2. นวัตกรรมลดค่าห่วยด้วยการออม ประเภทประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ ของสหกรณ์ออมทรัพย์ พนักงานงูเช่าไทย จำกัด โดยมีแนวคิดส่งเสริมให้สมาชิกลดการเล่นห่วยโดยใช้กลยุทธ์การเปรียบเทียบเงินที่จะได้รับจากการออมกับเงินที่เสียไปจากการเล่นห่วย การรณรงค์ให้พนักงานลดการเล่นห่วยเพิ่มขึ้น ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับกระปุกออมสินเพื่อหยอดเงิน ซึ่งต้องตั้งปณิธานว่าหยอดเงินทุกครั้งเมื่อมีการซื้อห่วย เช่น ซื้อห่วย 1,000 บาท ก็ให้ซื้อเพียง 500 บาท อีก 500 บาทนำไปหยอดกระปุกออมสิน ก็คือ ค่าต้องการซื้อเท่าไรก็ให้ซื้อเพียง 50% อีก 50% ให้หยอดกระปุก เมื่อครบ 1 ปี ก็นำเงินที่หยอดกระปุกกับเงินซื้อห่วยมาเปรียบเทียบกันว่าเงินแบบใดให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากว่า เมื่อลงทุนเท่ากัน

สมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการร่วมกันสรุปจำนวนเงินที่ได้จากการหยอดกระปุกกับเงินที่ถูกรางวัลจากห่วยใน 1 ปี ปรากฏว่าเงินที่ได้จากการหยอดกระปุกมากกว่าเงินที่ได้รับจากการถูกรางวัล

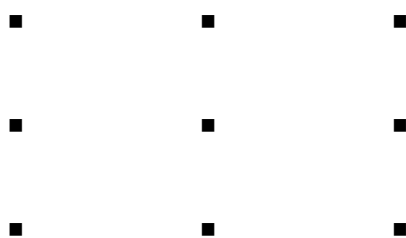
จากแนวคิดก็สามารถแก้ไขปัญหาการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยลง ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถทำให้เลิกเล่นห่วยได้ทันที แต่ก็มีปรากฏการณ์และทิศทางที่ดีขึ้น

กิจกรรม 9.3.2

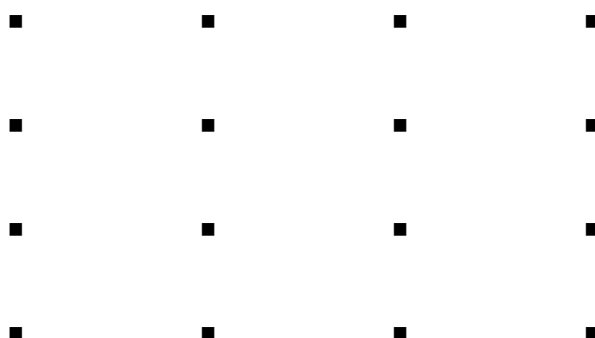
1. กระบวนการคิดสร้างสรรค์ 7 ขั้นตอน มีประการใดบ้าง
2. จงกล่าวถึงคุณสมบัติของนักคิดสร้างสรรค์มาโดยสังเขป
3. จงใช้การคิดนอกกรอบทำกิจกรรมต่อไปนี้

⁷ เรียบเรียงจาก ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย (2561) ผลงานนวัตกรรมการบริหารจัดการสหกรณ์ดีเด่น. ประจำปี 2560. น. 19 และ 49.

3.1 จงลากเส้นตรง 4 เส้น ผ่านจุดทั้ง 9 จุดโดยไม่ยกปากกา

3.2 จงลากเส้นตรง 6 เส้น ผ่านจุดทุกจุดโดยไม่ยกปากกา (จงหาคำตอบมาสัก 1 วิธี)

4. จงยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้การคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ของท่าน

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2546). คู่มือการจัดทำแผนกลยุทธ์ กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2550). คู่มือการสหกรณ์ได้เบื้องพระยุคลบาท พระราชดำรัส และพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรุงเทพฯ.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ *การคิดเชิงบูรณาการ* กรุงเทพฯ : บริษัทซัคเซส มีเดีย จำกัด, 2546.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ *การคิดเชิงวิเคราะห์* กรุงเทพฯ : บริษัทซัคเซส มีเดีย จำกัด, 2547.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ *การคิดเชิงสร้างสรรค์* กรุงเทพฯ : บริษัทซัคเซส มีเดีย จำกัด, 2545.

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. (2553) การจัดทำแผนกลยุทธ์. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. (2553). การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

โจเซฟท์ โอ คอร์เนอร์ และ เอียน แม็คเดอร์มอท์ เชียง วีรวิฑู มาฆะศิธานนท์ และณัฐพงศ์ เกศมาริช แปล และเรียบเรียง *หัวใจนักคิด Systems Thinking* กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2546.

ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด. (2548). คู่มือคณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ.

ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด. (2548). ประมวลบทความเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.

- ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด. (2556). คู่มือคณะกรรมการฝึกอบรมงานการเงินของสหกรณ์รูปแบบใหม่. กรุงเทพฯ.
- ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด. (2558). เอกสารประกอบการสัมมนาการบริหารการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์. กรุงเทพฯ.
- ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด. (2561). เอกสารประกอบการนำเสนอและคัดเลือกผลงานนวัตกรรมการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ดีเด่น ประจำปี 2560. กรุงเทพฯ.
- โทนี บูซาน เทียน ฉัญญา ผลอนันต์ แพล *ใช้หัวคิด USE YOUR HEAD* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ขวัญข้าว, 2544.
- ประมุข วิทยานนท์. (2519). การสหกรณ์. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- วิจิตรศรี สงวนวงศ์. (2547). สหกรณ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ. ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีระ สุดสังข์ *การคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และคิดสร้างสรรค์* กรุงเทพฯ : สวีริยาสาส์น, 2550.
- สยมพร โยธาสุมุท. (2535). การศึกษาและส่งเสริมสหกรณ์. ภาควิชาเกษตรและสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- สหกรณ์ออมทรัพย์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำกัด. (2556). รายงานประจำปี. กรุงเทพฯ.
- สุวิทย์ มูลคำ, ดร. *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์* กรุงเทพฯ : หจก. ภาพพิมพ์, 2547.
- สุวิทย์ มูลคำ, ดร. *กลยุทธ์การสอนคิดสร้างสรรค์* กรุงเทพฯ : หจก. ภาพพิมพ์, 2547.
- สุวิทย์ มูลคำ, ดร. *ครบเครื่องเรื่องความคิด* กรุงเทพฯ : หจก. ภาพพิมพ์, 2547.
- หลวงวิจิตรวาทการ, พลตรี *มันสมอง* กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2544.
- เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโนเชียน ยูดา รักไทย และธนิกานต์ มาฆะศิริานนท์ แพลและเรียบเรียง, *คิดแนวข้าง* กรุงเทพมหานคร : ธรรมมลการพิมพ์, 2546.